

ראשון

Adonoy spoke to Moshe on Mount
Sinai, saying;

1 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר:

וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּטוֹרָא דְּסִינַי לְמִימָר

Rashi

בהר סיני. מה ענין שמיטה אצל הר סיני, והלא כל המצות נאמרו מסיני, אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה (ופרטותיה) ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני, כך שנויה בת"כ (פרשתא א, א). ונראה לי שכך פירושה, לפי שלא מצינו שמיטת קרקעות שנשנית בערבות מואב במשנה תורה, למדנו שכללותיה ופרטותיה כולן נאמרו מסיני, ובא הכתוב ולמד כאן על כל דבור שנדבר למשה שמסיני היו כולם כללותיהן ודקדוקיהן, וחזרו ונשנו בערבות מואב:

Speak to Bnei Yisroel and say to them,
when you come to the land which I give
to you the land shall be at rest—a
Shabbos for Adonoy.

2 דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ

אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וְשַׁבְּתָה הָאָרֶץ שַׁבָּת

לַיהוָה:

מִלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימַר לְהוֹן אֲרִי תַעֲלוֹן לְאָרְעָא
דִּי אֲנָא יְהִי לְכוֹן וְתַשְׁמַט אֲרַעָא שְׁמַטָּא קָדָם יְיָ

Rashi

שבת לה'. לשם ה' כשם שנאמר בשבת בראשית:

For six years you shall plant your field
and for six years you shall prune your
vineyard and you shall harvest its
produce.

3 שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שְׂדֶךְ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמַר כַּרְמְךָ וְאַסְפָּתָה

אֶת־תְּבוּאָתָהּ:

שֵׁשֶׁת שָׁנִין תִּזְרַע חֲקֵלְךָ וְשֵׁשֶׁת שָׁנִין תְּכַסֵּחַ כַּרְמְךָ
וְתִכְנוֹשׁ יָת עַלְלָתָהּ

But the seventh year shall be a Shabbos
of rest for the land, a Shabbos for
Adonoy, you shall not plant your field
and you shall not prune your vineyard.

ובשנת השביעית נח שמטתא יהי לארעא דתשמיט
קדם יי חקלך לא תזרע וכרמך לא תכסח

4 ובשנה השביעית שבת ^{day of rest} שבתון יהיה לארץ שבת
ליהיה שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר:

Rashi

יהיה לארץ. לשדות ולכרמים:

לא תזמור. שקוצצין זמורותיה, ותרגמו לא תכסח, ודומה לו קוצים פסוחים (ישעיה לג, יב), שרפה באש פסוחה (תהלים פ,
יז):

[Even] crops that grew on their own
[from the seeds of your previous]
harvest you shall not reap, and the
grapes of your untended vines you
shall not gather; it shall be a year of
complete rest for the land.

ית פתי דחצדך לא תחצד וית ענבי שבקך לא תקטוף
שנת שמטתא יהי לארעא

5 את ספיה קצירך לא תקצור ואת ענבי ^{a grape} ^{to dock off} ^{aftergrowth}
נזירך לא תבצר ^{to gather} ^{grapes} ^{nazirite} שנת שבתון יהיה לארץ:

Rashi

את ספיה קצירך. אפילו לא זרעתה, והיא צמחה מן הזרע שנפל בה בעת הקציר, הוא קרוי ספיה:

לא תקצור. להיות מחזיק בו כשאר קציר אלא הפקר יהיה לכל:

נוירך. שהנזרת והפרשת בני אדם מהם ולא הפקרתם:

לא תבצר. אותם אינך בוצר, אלא מן המופקר:

The [produce] of the lands Shabbos[-
year] shall be for yourselves, for food,
for you, your servant and your
maidservant, for your hired hand and
your resident sojourner who reside
with you.

6 וְהִיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם לֶאֱכֹלָהּ לָךְ וּלְעַבְדְּךָ ^{she ate}
וּלְאִמָּתְךָ וּלְשֹׁכֶיךָ ^{resident} וּלְתוֹשְׁבֶיךָ ^{hired worker} הַגֵּרִים עִמָּךְ:

וְהָיָה שְׁמִטַּת אֲרֶעָא לְכוֹן לְמִיכַל לָךְ וּלְעַבְדְּךָ וּלְאִמָּתְךָ
וּלְאִגְיָרָךְ וּלְתוֹשְׁבֶיךָ דְּדִירִין עִמָּךְ

Rashi

והיתה שבת הארץ וגו'. אע"פ שאסרתים עליך לא באכילה ולא בהנאה אסרתים אלא שלא תנהוג בהם כבעל הבית אלא הכל יהיו שוים בה אתה ושכירך ותושבך:
שבת הארץ לכם לאכלה. מן השבות אתה אוכל, ואי אתה אוכל מן השמור (ת"כ פרק א, ג):
לך ולעבדך ולאמתך. לפי שנאמר וְאָכְלוּ אֲבִינִי עִמָּךְ (שמות כג, יא), יכול יהיו אסורים באכילה לעשירים, תלמוד לומר לך ולעבדך ולאמתך, הרי בעלים ועבדים ושפחות אמורים כאן (ת"כ שם ו):
ולשכירך ולתושבך. אף הגוים (שם ז):

[Also] for your domesticated animals
and for the [wild] beasts that are in
your land shall all of its produce be for
food.

7 וּלְבִהֶמְתְּךָ וּלְחַיֵּה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץךָ תִּהְיֶה כָּל־תְּבוּאָתָהּ
לְאָכְלָהּ: (ס)

וּלְבִעִירָךְ וּלְחַיֵּיתָא דִּי בְּאֶרֶץךָ תִּהְיֶה כָּל עֲלִלָתָהּ לְמִיכַל

Rashi

ולבהמתך ולחיה. אם חיה אוכלת, בהמה לא כל שכן, שמזונותיה עליך, מה תלמוד לומר ולבהמתך, מקיש בהמה לחיה, כל זמן שחיה אוכלת מן השדה האכל לבהמתך מן הבית, כִּלְהַ לַחִיָּה מִן הַשָּׂדֶה כִּלְהַ לַבְּהֵמָה מִן הַבַּיִת (ת"כ. שם ח. — תענית ו:):

You shall count for yourself seven
sabbatical years, seven years, seven
times and it shall be for you, the days
(period) of the seven sabbatical years,
forty-nine years.

וְתִמְנֶי לָךְ שִׁבְעַת שָׁמִיטִין דְּשָׁנִין שִׁבְעַת שָׁנִין שִׁבְעַת זְמָנִין
וַיְהִי לָךְ יוֹמֵי שִׁבְעַת שָׁמִיטִין דְּשָׁנִין אַרְבָּעִין וְתִשַׁע שָׁנִין

8 וְסָפַרְתָּ לָךְ שִׁבְעַת שָׁבָתֹת שָׁנִים שִׁבְעַת שָׁנִים שִׁבְעַת
פְּעָמִים וְהָיוּ לָךְ יְמֵי שִׁבְעַת שָׁבָתֹת הַשָּׁנִים תִּשַׁע
וְאַרְבָּעִים שָׁנָה:

Rashi

שבתת שנים. שמטות שנים, יכול יעשה שבע שנים רצופות שמטה ויעשה יובל אחריהם, תלמוד לומר שבע שנים שבע פעמים, הוי אומר כל שמטה ושמטה בזמנה (ת"כ פרשתא ב, א):
והיו לך ימי שבע וגו'. מגיד לך שאף על פי שלא עשית שמטות עשה יובל לסוף מ"ט שנה. ופשוטו של מקרא יעלה לך חשבון שנות השמטות למספר מ"ט:

You shall make a proclamation with the
shofar on the tenth day of the seventh
month. On Yom Kippur shall this
shofar-proclamation be made.
throughout all your land.

וְתַעֲבֹר שׁוֹפָר יִבְבֵּא בִּירוֹחַא שְׁבִיעָאָה בְּעֶשְׂרָא לִירוֹחַא
בְּיוֹמָא דְּכַפּוּרָא תַעֲבֹרֹן שׁוֹפָרָא בְּכָל אֶרְעֹכּוֹן

decade

9 וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּעֶשְׂרֵי
לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים תַעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל־אֶרְצְכֶם:

Rashi

והעברת. לשון ויעבירו קול במחנה (שמות לו, ו), לשון הכרזה (ר"ה לד):
ביום הכפורים. ממשמע שנאמר ביום הכפורים, איני יודע שהוא בעשור לחדש, אם כן למה נאמר בעשור לחדש, אלא לומר
לך, תקיעת עשור לחדש דוחה שבת בכל ארצכם, ואין תקיעת ראש השנה דוחה שבת בכל ארצכם, אלא בבית דין בלבד
(ת"כ שם ה):

You shall sanctify the year of the fiftieth year and proclaim freedom in the land for all of its inhabitants; it shall be for you a jubilee and each man shall return to his ancestral land and each man shall return to his family.

וּתְקַדְּשׁוּן יֵת שְׁנַת חֲמִשִּׁין שָׁנִין וְתִקְרֹון חֲרוּתָא בְּאַרְעָא
לְכָל יִתְבָּהָא יוֹבֵלָא הִיא תְּהִי לְכוֹן וְתִתּוּבוֹן גְּבֵר
לְאַחֲסִנְתָּהּ וּגְבֵר לְזִרְעִיתָהּ תִּתּוּבוֹן

freedom

10 וְקִדְּשִׁתֶּם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרַאתֶם דְּרוֹר
בְּאַרְצֵי לְכָל-יִשְׂבֵּיהָ יוֹבֵל הוּא תְּהִיָּה לָכֶם וְשִׁבְתֶּם אִישׁ
אֶל-אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל-מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשׁוּבוּ:

Rashi

וקדשתם. (ת"כ פרק ב, א) בכניסתה מקדשין אותה בבית דין, ואומרים מקודשת השנה (ר"ה ח:):
וקראתם דרוֹר. לעבדים, בין נרצע, בין שלא כלו לו שש שנים משנמכר, אמר ר' יהודה, מהו לשון דרוֹר, כמדדיר בי דיירא וכו'
(ראש השנה ט:), שדר בכל מקום שהוא רוצה ואינו ברשות אחרים:
יובל הוא. שנה זאת מובדלת משאר שנים בנקיבת שם לה לבדה, ומה שמה, יובל שמה, על שם תקיעת שופר:
ושבתם איש אל אחוזתו. שהשדות חוזרות לבעליהן:
ואיש אל משפחתו תשובו. לרבות את הנרצע (קידושין טו:).

It is a jubilee, [that] the year of the fiftieth year shall be for you. You shall not plant and you shall not reap [even] crops that grew on their own; and you shall not gather the [grapes of] its untended vineyard,

יוֹבֵלָא הִיא שְׁנַת חֲמִשִּׁין שָׁנִין תְּהִי לְכוֹן לָא תִזְרְעוּן
וְלָא תִחְצְדוּן יֵת כְּתֵהָא וְלָא תִקְטְפוּן יֵת שְׁבָקָהָא

11 יוֹבֵל הוּא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה תְּהִיָּה לָכֶם לָא תִזְרְעוּ
וְלָא תִקְצְרוּ אֶת-סְפִיחֶיהָ וְלָא תִבְצְרוּ אֶת-נִזְרֶיהָ:

Rashi

יובל הוא שנת החמשים שנה. מה תלמוד לומר, לפי שנאמר וקדשתם וגו', כדאיתא בראש השנה (ח:), ובת"כ (פרק ג, א):
את נזריה. את הענבים המשומרים, אבל בוצר אתה מן המופקרים. כשם שנאמר בשביעית, כך נאמר ביובל, נמצאו שתי שנים
קדושות סמוכות זו לזו, שנת מ"ט שמטה, ושנת החמשים יובל:

For it is a jubilee, it shall be holy to you.
Whatever is in the field, you may eat of
its produce.

12 כִּי יוֹבֵל הוּא קֹדֶשׁ תְּהִיָּה לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה תֹאכְלוּ

אֶת־תְּבוּאָתָהּ:

אֲרִי יוֹבֵלָא הִיא קוֹדֶשָׁא תְּהִי לָכוֹן מִן חֻקְלָא תִּיכְלוּן
יֵת עַל־לֶתָהּ

Rashi

קדש תהיה לכם. תופסת דמיה כהקדש, יכול תצא היא לחולין, תלמוד לומר תהיה, בהוייתה תהא (סוכה מ: — ת"כ פרק ג,
(ג):

מן השדה תאכלו. על ידי השדה אתה אוכל מן הבית, שאם פלה לחיה מן השדה, אתה צריך לבער מן הבית (שם ד). כשם
שנאמר בשביעית, כך נאמר ביובל:

On this jubilee year, each man shall
return to his ancestral land.

13 בְּשָׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֶּאת תָּשׁוּבוּ אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ:

בְּשָׁמָא דְיוֹבֵלָא הָדָא תְּתוּבוּן גְּבֵר לְאַחֲסִנְתָּהּ

Rashi

תשובו איש אל אחזתו. והרי כבר נאמר וְשָׁבְתֶם אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ, אלא לרבות, המוכר שדהו ועמד בנו וגאלה, שחזרת לאביו
ביובל:

If you sell anything to your neighbor, or
purchase [something] from your
neighbor, do not cheat one another.

14 וְכִיתִּמְכַּרְוָּ מִמֶּכֶר לְעֵמִיתָּהּ אוֹ קָנָה מִיַּד עֵמִיתָּהּ

colleague

sale

to rage or
be violent

אֶל־ תוֹנוּ אִישׁ אֶת־אֲחֵיו:

וְאֲרִי תוֹנֵן תוֹנֵן לְחֵבְרָהּ אוֹ תוֹנֵן מִידָא דְחֵבְרָהּ לָא
תוֹנֵן גְּבֵר יֵת אַחוּהִי

Rashi

וכי תמכרו וגו'. לפי פשוטו, כמשמעו. ועוד יש דרשה, מנין כשאתה מוכר לישאל חבך, תלמוד לומר וכי תמכרו
ממכר לעמיתך, מכור, ומנין שאם באת לקנות, קנה מישראל חבך, תלמוד לומר או קנה מיד עמיתך:
אל תונו. זו אונאת ממון (שם פרשתא ג, ד — ב"מ נח:):

According to the number of years after the jubilee you shall purchase [land] from your neighbor; according to the number of produce years he shall sell it to you.

15 בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחֲרֵי הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עַמִּיתְךָ בְּמִסְפַּר שָׁנֵי־תְבוּאָת יִמְכַר־לָךְ:

בְּמִנְיַן שָׁנִיָּא בְּתַר יוֹבֵלָא תִּזְכּוּן מִן חֲבֵרְךָ בְּמִנְיַן שָׁנֵי עֲלֵלְתָא יִזְכּוּ לָךְ

Rashi

במספר שנים אחר היובל תקנה. זהו פשוטו, ליישב המקרא על אופניו, על האונאה בא להזהיר, כשתמכור או תקנה קרקע דע כמה שנים יש עד היובל, ולפי השנים ותבואות השדה שהיא ראויה לעשות ימכור המוכר ויקנה הקונה, שהרי סופו להחזירה לו בשנת היובל, ואם יש שנים מועטות וזה מוכרה בדמים יקרים, הרי נתאנה לוקח, ואם יש שנים מרובות ואכל ממנה תבואות הרבה, הרי נתאנה מוכר, לפיכך צריך לקנותה לפי הזמן, וזהו שנאמר, במספר שני תבואות ימכר לך, לפי מנין שני התבואות שתהא עומדת ביד הלוקח תמכור לו. ורבותינו דרשו מכאן (ערכין כט:), שהמוכר שדהו אינו רשאי לגאול פחות משתי שנים, שתעמוד שתי שנים ביד הלוקח מיום ליום, ואפילו יש שלש תבואות באותן שתי שנים, כגון, שמכרה לו בקמותיה, ושני, אינו יוצא מפשוטו, כלומר, מספר שנים של תבואות, ולא של שדפון, ומיעוט שָׁנִים שָׁנִים:

Based on the abundance of years, you shall increase its purchase price and based on the lack of years you shall decrease its purchase price, since it is the number of produce-seasons that he is selling to you.

16 לְפִי | רֶב הַשָּׁנִים תִּרְבֶּה מְקֻנָּתוֹ וּלְפִי מְעוֹט הַשָּׁנִים תִּמְעָט מְקֻנָּתוֹ כִּי מִסְפַּר תְּבוּאָת הוּא מְכַר לָךְ:

לְפֻם סְגִיאוֹת שָׁנִיָּא תִּסְגִּי זְבִינוּהִי וּלְפֻם זְעֵרוֹת שָׁנִיָּא תִּזְעַר זְבִינוּהִי אֲרִי מִנְיַן עֲלֵלְתָא הוּא מִזְכּוּן לָךְ

Rashi

תרבה מקנתו. תמכרנה ביוקר:

תמעט מקנתו. תמעט בדמיה:

You shall not cheat one another, and
you shall fear your God for I am
Adonoy, your God.

17 וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת-עֲמִיתוֹ וְיִרְאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם:

וְלֹא תוֹנוּן גֹּבֵר יֵת חֲבֵרָה וְתִדְחַל מֵאֱלֹהֶיךָ אֲרִי אָנָּה יי
אֱלֹהֵכֶן

Rashi

ולא תונו איש את עמיתו. כאן הזהיר על אונאת דברים (ת"כ פרק ד, א), שלא יקניט איש את חבירו, ולא ישיאנו עצה שאינה
הוגנת לו, לפי דרכו והנאתו של יועץ, ואם תאמר מי יודע אם נתכוונתי לרעה, לכך נאמר ויראת מאלהיך, היודע מחשבות הוא
יודע. כל דבר המסור ללב, שאין מכיר אלא מי שהמחשבה בלבו, נאמר בו ויראת מאלהיך (ב"מ נח:):

You shall fulfill My statutes and keep
My laws and fulfill them, and you will
then live in the land in security.

18 וְעִשְׂתֶּם אֶת-חֻקֹּתַי וְאֶת-מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וְעִשְׂתֶּם אֹתָם
וְיָשְׁבְתֶם עַל-הָאָרֶץ לְבִטָּח:

וְתַעֲבֹדוּן יֵת קִימִי וְיֵת דִּינִי תִטְרוּן וְתַעֲבֹדוּן יְתֵהוּן
וְתִיתְּבוּן עַל אֶרֶץ לְרִחְצוֹן

Rashi

וישבתם על הארץ לבטח. שְׁבַעוֹן שמטה ישראל גולים, שנאמר אִז תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת שְׁבַתְתֶּיהָ, וְהִרְצֶת אֶת שְׁבַתְתֶּיהָ (ויקרא כו,
לד — שבת לג.), ושבעים שנה של גלות בבל כנגד שבעים שמשות שבתלו היו:

שני

The land will give forth its fruit and
you will eat your fill, and you will live
securely on it.

19 וְנָתַתָּה הָאָרֶץ פְּרִיָּה וְאָכַלְתֶּם לְשִׂבְעָה וְיָשְׁבְתֶם לְבִטָּח
עֲלֶיהָ:

וְתִתֵּן אֶרֶץ אֲבִיהָ וְתִכְלוּן לְמִשְׁבֶּע וְתִיתְּבוּן לְרִחְצוֹן
עֲלֶיהָ

Rashi

ונתנה הארץ וגו' וישבתם לבטח עליה. שלא תדאגו משנת בצורת:
ואכלתם לשבע. אף בתוך המעים תהא בו ברכה:

If you shall say (ask) What will we eat
in the seventh year, for lo! we have not
planted nor gathered our produce?

וְאָרִי תִמְרוֹן מָה נִיכּוֹל בְּשָׂמָה שְׁבִיעִתָּהּ הֲאֵל לֹא נִזְרַע
וְלֹא נִבְנוֹשׁ יֵת עַל־תְּנוּאָה

20 וְכִי תֹאמְרוּ מִה־נֹּאכֵל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת הֵן לֹא נִזְרַע

וְלֹא נִבְנוֹשׁ אֶת־תְּבוּאָתָנוּ:

Rashi

ולא נאסף. אל הבית:

את תבואתנו. כגון יין ופירות האילן, וספיחין הבאים מאליהם (פסחים נא:):

I shall command (direct) My blessing to
you in the sixth year and it will produce
[enough] for three years.

וְאֶפְקַד יֵת בְּרַכְתִּי לָכוֹן בְּשָׂמָה שְׁתִּיתָתָּהּ וְתַעֲבֹד יֵת
עַל־תָּמָה לְתֵלֶת שָׁנִין

21 וְצִוִּיתִי אֶת־בְּרַכְתִּי לָכֶם בַּשָּׁנָה הַשְּׁשִׁית וְעָשָׂה

אֶת־הַתְּבוּאָה לְשָׁלֹשׁ הַשָּׁנִים:

Rashi

לשלוש השנים. למקצת הששית מניסן ועד ראש השנה, ולשביעית, ולשמינית, שיזרעו בשמינית במרחשון ויקצרו בניסן:

You shall plant in the eighth year but
you will still be eating from the old
produce until the ninth year; until the
[new] produce arrives (ripens) you shall
eat [from] the old.

וְתִזְרְעוּן יֵת שָׂמָה תְּמִינָתָהּ וְתִכְלוּן מִן עַל־תָּמָה עֲתִיקָה
עַד שָׂמָה תִּשְׁעִיתָהּ עַד מַעַל עַל־תָּמָה תִּכְלוּן עֲתִיקָה

22 וְזִרְעָתֶם אֶת הַשָּׁנָה הַשְּׁמִינִית וְאָכַלְתֶּם מִן־הַתְּבוּאָה

יָשֹׁן עַד | הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִת עַד־בּוֹא תְּבוּאָתָהּ

תֹּאכְלוּ יָשֹׁן:

Rashi

עד השנה התשיעית. עד חג הסוכות של תשיעית שהיא עת בוא תבואתה של שמינית לתוך הבית, שכל ימות הקיץ היו בשדה בגרנות, ובתשרי הוא עת האסיף לבית. ופעמים שהיתה צריכה לעשות לארבע שנים, בששית שלפני השמטה השביעית, שהן בטלין מעבודת קרקע שתי שנים רצופות השביעית והיובל, ומקרא זה נאמר בשאר השמטות כולן:

The land shall not be sold in perpetuity,
for the land is Mine, for, you are [merely
as] foreigners and resident aliens before
Me.

וְאֶרֶץ לֹא תִזְדָּבֵן לְחֵלוּטִין אֲרִי דִּילִי אֶרֶץ אֲרִי דִּירִין
וְתוֹתְבִין אֶתּוֹן קִדְמִי

23 וְהָאָרֶץ לֹא תִמָּכַר לְצִמְתָּת פִּי־לִי הָאָרֶץ פִּי־גֵרִים
excision
resident
וְתוֹשְׁבִים אִתָּם עִמָּדִי:

Rashi
והארץ לא תמכר. ליתן לאו על חזרת שדות לבעלים ביובל, שלא יהא הלוקח כובשה (ת"כ שם ח):
לצמתת. לפסיקה, למכירה פסוקה עולמית:
כי לי הארץ. (ת"כ) אל תרע עינך בה (שם), שאינה שלך:

In all of your ancestral lands you shall
grant redemption to the land.

וּבְכָל אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶּם תִּתְּנוּ לְאֶרֶץ

24 וּבְכָל אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶּם גְּאֻלָּה תִתְּנוּ לָאָרֶץ: (ס)
he
redeemed
her

Rashi
ובכל ארץ אחזתכם. (ת"כ) לרבות בתים, ועבד עברי (שם ט), ודבר זה מפורש בקידושין בפרק א' (דף כא.). ולפי פשוטו,
סמוך לפרשה שלאחריו, שהמוכר אחזתו רשאי לגאלה לאחר שתי שנים, או הוא, או קרובו, ואין הלוקח יכול לעכב:

If your brother becomes impoverished
and sells some of his ancestral land, and
a close relative comes and redeems that
which his brother sold.

אֲרִי יִתְמַסְכֵּן אָחוּד וַיִּזְבֵּן מֵאֲחֻזַּתָּה וַיֵּיתִי פְּרִיקָה
דְּקָרִיב לָהּ וַיִּפְרוֹק יָת זְבִינִי אַחוּהִי

25 כִּי יִמּוֹךְ יָמֻד אָחִיךָ וּמָכַר מֵאֲחֻזָּתוֹ וַיָּגַלּוּ הַקָּרִב
to become
thin
sale
אֵלָיו וַיִּגָּאֵל אֶת מִמְכָּר אָחִיו:

Rashi
כי ימוך אחיך ומכר. מלמד שאין אדם רשאי למכור שדהו אלא מחמת דוחק עוני (ת"כ פרק ה, א):
מאחזתו. ולא כולה, למדה תורה דרך ארץ, שישיר שדה לעצמו:
וגאל את ממכר אחיו. ואין הלוקח יכול לעכב:

[Or] if the man has no redeemer (close relative) but has acquired sufficient means and finds [it] enough to redeem it [himself],

וְגֵבֶר אֲרִי לֹא יִהְיֶה לֵּה פֶּרִיק וְתִדְבֵּק יָדָהּ וַיִּשְׁפַּח כְּמִסַּת
פְּרֻקָּנָהּ

26 וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה-לּוֹ גֹּאֵל וְהִשְׁיגָהּ יָדוֹ וּמָצָא כָדִי
to reach
גֹּאֲלָתוֹ:

Rashi

ואיש כי לא יהיה לו גאל. וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואלים, אלא גואל שיוכל לגאול ממכרו (קידושין שם — ת"כ
פרק ה, ב):

He shall calculate the number of years for which he sold the land and return the remainder (excess) to the man to whom he had sold it, and he shall return to his ancestral land.

וַיַּחְשֹׁב יֵת שְׁנֵי זְבִינוֹהִי וַיָּתֵב יֵת מוֹתָרָא לְגֵבֶר דִּי זָכָן
לֵּה וַיָּתֵב לְאַחֲסִנְתָּהּ

27 וַיַּחְשֹׁב אֶת-שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ וַהֲשִׁיב אֶת-הָעֶדֶף לְאִישׁ
to be
redundant
אֲשֶׁר מָכַר-לוֹ וְשָׁב לְאַחֲזָתוֹ:

Rashi

וחשב את שני ממכרו. כמה שנים היו עד היובל, כך וכך, ובכמה מכרתיה לך, בכך וכך, עתיד היית להחזירה ביובל, נמצאת
קונה מספר התבואות כפי חשבון של כל שנה, אכלת אותה שלש שנים או ארבע, הוצא את דמיהן מן החשבון, וטול את
השאר, וזהו: והשיב את העודף. בדמי המקח על האכילה שאכל, ויתנם ללוקח:
לאיש אשר מכר לו. המוכר הזה, שבא לגאלה (ערכין ל.):

Or if he does not have within his means enough to retrieve the land to himself, then that which he sold remains in the possession of the buyer until the jubilee year. It is then released by the jubilee and he [the seller] returns to his ancestral land.

וְאִם לֹא תִשְׁפֹּחַ יָדָהּ כְּמִסַּת אֲתָב לָהּ וַיְהִי זְבוּיָנוּהָ
בִּידָא דְזָבֵן יְתָהּ עַד שְׁתָּא דְיוֹבֵלָא וַיִּפּוֹק בְּיוֹבֵלָא וַיִּתּוּב
לְאַחֲסִנְתָּהּ

28 וְאִם לֹא־מִצָּאָהּ יָדוֹ דִּי הָשִׁיב לֹא וְהָיָה מִמָּכְרוֹ בְּיָד

הַקִּנְיָה אֲתָו עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וַיֵּצֵא בְּיָבֵל וְשָׁב לְאַחֲזָתוֹ:

Rashi

די השיב לו. מכאן שאינו גואל לחצאין:

עד שנת היובל. שלא יכנס לתוך אותה שנה כלום, שהיובל משמט בתחלתו (ת"כ שם ז):

שלישי

If a man shall sell a residential home [that is] within a walled city, the time allotted for its redemption shall be until the end of one year after he sold it. He has the days [of a full year] in which to redeem it.

וְגִבְרָא אֲרִי יִזְבֵּן בֵּית מוֹתָב קִרְתָּא מְקַפָּא שׁוּר וְתֵהּ
פוֹרְקָנָה עַד מְשָׁלֵם שְׁתָּא דְזְבוּיָנוּהּ עֲדָן בְּעֲדָן תֵּהּ
פוֹרְקָנָה

29 וְאִישׁ כִּי־יִמְכֹר בֵּית־מוֹשָׁב עִיר חוֹמָה וְהָיְתָה

הֵאֱלָתוֹ עַד־תֵּם שְׁנַת מִמָּכְרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גְאֻלָּתוֹ: he
redeemed
her

sale

Rashi

בית מושב עיר חומה. בית בתוך עיר המוקפת חומה מימות יהושע בן נון (שם פרשתא ד, א):

והיתה גאלתו. לפי שנאמר בשדה שיכול לגאלה משתי שנים ואילך כל זמן שירצה, ובתוך שתי שנים הראשונים אינו יכול לגאלה, הוצרך לפרש בזה שהוא חלוק, שאם רצה לגאול בשנה ראשונה גואלה, ולאחר מכאן אינו גואלה:

והיתה גאלתו. של בית:

ימים. ימי שנה שלימה קרוים ימים, וכן תִּשָּׁב הַנֶּעֱרָה אֶתְּנוּ יָמִים (בראשית כד, נה):

If he does not redeem it by the end of a full year, the house within the city that is surrounded by a wall shall then remain in perpetuity to its purchaser for his generations (descendants.) It is not released by the jubilee.

30 וְאִם לֹא־יִגָּאֵל עַד־מָלְאֵת לוֹ שָׁנָה תְּמִימָהּ וְקָם הַבַּיִת

אֲשֶׁר־בְּעִיר אֲשֶׁר־לֹא [לוֹ] חֹמָה לְצִמְיַתָּהּ לְקִנְיָהּ אֲתוֹ

to the
generation

לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא בִּיבֹל:

וְאִם לֹא יִתְּפָרֵק עַד מִשְׁלֹם לָהּ שְׁתָּא שְׁלֻמָּתָא וִיקוּם
בֵּיתָא דִּי בְּקִרְתָּא דִּי לָהּ שׁוּרָא לְחִלּוּטִין לְדִי זְבוֹן יִתָּה
לְדֹרוֹהִי לֹא יִפּוֹק בִּיבֹלָא

Rashi

וקם הבית וגו' לצמיתת. יצא מכחו של מוכר ועומד בכחו של קונה:

(אשר לא חמה. לו קרינו, אמרו רז"ל (ערכין לב.) אע"פ שאין לו עכשיו, הואיל והיתה לו קודם לכן. ועיר נקבה היא, והוצרך לכתוב לה, אלא מתוך שצריך לכתוב לא בפנים, תקנו לו במסורת זה נופל על זה):
לא יצא ביבול. אמר רב ספרא (אף) אם פגע בו יובל בתוך שנתו לא יצא (שם לא):

The houses of open cities which are not surrounded by a wall shall be considered as a field of the land. It shall have a redemption and it is released by the jubilee.

31 וּבְתֵי הַחֲצִירִים אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם חֹמָה סְבִיב עַל־שָׂדֶה

הָאָרֶץ יִחְשָׁב גְּאֻלָּהּ תְּהִי־לּוֹ וּבִיבֹל יֵצֵא:

וּבְתֵי פְצֻחֵי דִּי לִית לְהוֹן שׁוּר מִקַּף סְחֹר סְחֹר עַל
חֲקַל אֶרֶץ אֲרֵץ יִתְחַשֵּׁב פְּרָקָא תְּהִי לָהּ וּבִיבֹלָא יִפּוֹק

Rashi

ובתי החצרים. כתרוממו פְּצֻחֵי, עיירות פתוחות מאין חומה, ויש הרבה בספר יהושע הָעָרִים וְחֲצִירֵיהֶם (יהושע יג, כח),

בְּחֲצִירֵיהֶם וּבְטִירָתָם (בראשית כה, טז):

על שדה הארץ יחשב. הרי הן כשדות הנגאלים עד היובל, ויוצאין ביובל לבעלים, אם לא נגאלו:

גאלה תהיה לו. מיד אם ירצה, ובזה יפה כחו מכח שדות, שהשדות אין נגאלות עד שתי שנים (ת"כ פרק ו, ב — ערכין לג.):

וביובל יצא. בחנם:

The cities of the Levites the houses in
the cities of their ancestral land, the
Levites shall have an eternal right of
redemption.

32 וְעִרֵי הַלְוִיִּם בְּתֵי עִרֵי אֲחֻזָּתָם גְּאֻלַּת עוֹלָם תְּהִיָּה
לְלוֹוִיִּם:

וְקִרְוֵי לִיְוָאֵי בְּתֵי קִרְוֵי אֲחֻסְנִתָּהוֹן פּוֹרְקוֹן עָלֶיךָ תְּהִי
לְלִיְוָאֵי

Rashi

וערי הלויים. ארבעים ושמנה עיר שנתנו להם:
גאולת עולם. גואל מיד אפילו לפני שתי שנים אם מכרו שדה משדותיהם הנתונות להם באלפים אמה סביבות הערים, או אם
מכרו בית בעיר חומה גואלין לעולם, ואינו חלוט לסוף שנה (שם):

If anyone redeems [a house or field]
from the Levites, then the house or his
ancestral city shall be released by the
jubilee, for the houses of the Levitic
cities are [considered] their ancestral
lands among Bnei Yisroel.

33 וְאִשֶּׁר יִגְאֹל מִן־הַלְוִיִּם וַיֵּצֵא מִמִּכְר־בֵּית וְעִיר אֲחֻזָּתוֹ
בִּיבֹל כִּי בְתֵי עִרֵי הַלְוִיִּם הֵוא אֲחֻזָּתָם בְּתוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל:

וְדִי יִפְרוֹק מִן לִיְוָאֵי וַיִּפּוֹק זִבִּין בֵּיתָא וְקִרְתָּא אֲחֻסְנִתָּה
בִּיּוֹבֵלָא אֲרִי בְּתֵי קִרְוֵי לִיְוָאֵי הִיא אֲחֻסְנִתָּהוֹן בְּגוֹ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל

Rashi

ואשר יגאל מן הלויים. ואם יקנה בית או עיר מהם. ויצא ביבול. אותו ממכר של בית, או של עיר, וישוב ללוי שמכרו, ולא יהיה
חלוט כשאר בתי ערי חומה של ישראל, וגאולה זו, לשון מכירה. דבר אחר לפי שנאמר גאולת עולם תהיה ללויים, יכול לא
דבר הכתוב אלא בלוקח ישראל שקנה בית בערי הלויים, אבל לוי שקנה מלוי יהיה חלוט, ת"ל ואשר יגאל מן הלויים, אף
הגואל מיד לוי גואל גאולת עולם:
ויצא ממכר בית. הרי זו מצוה אחרת, ואם לא גאלה, יוצאה ביובל ואינו נחלט לסוף שנה כבית של ישראל:
כי בתי ערי הלויים הוא אחזתם. לא היה להם נחלת שדות וכרמים, אלא ערים לשבת ומגרשיהם, לפיכך הם להם במקום
שדות, ויש להם גאולה כשדות, כדי שלא יופקע נחלתם מהם:

The field on the outskirts of their cities
may not be sold for it is their perpetual
ancestral land.

34 וְשָׂדֶה מִגֵּרֶשׁ עֲרִיָּהֶם לֹא יִמָּכַר כִּי־אֲחֻזַּת עוֹלָם הוּא

לָהֶם: (ס)

וְחֶקֶל רֹחַ קְרוֹיָהוֹן לֹא יִזְדָּבֵן אֲרֵי אֲחֻסָּנֹת עָלֶם הוּא
לָהוֹן

Rashi

ושדה מגרש עריהם לא ימכר. מכר גזבר, שאם הקדיש בן לוי את שדהו ולא גאלה ומכרה גזבר אינה יוצאה לכהנים ביובל, כמו שנאמר בישראל ואם מכר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד (ויקרא כז, כ), אבל בן לוי גואל לעולם:

If your brother becomes impoverished
and his hand (assets) become shaky
among you, you must support him, [so
too] the proselyte and the sojourner,
[so] that he shall live with you.

35 וְכִי־יִמָּוֶה אָחִיךָ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ וְהִחְזַקְתָּ בּוֹ
גֵר וְתוֹשֵׁב וְחִי עִמָּךְ: ^{to become thin} ^{to waver}

וְאֲרֵי יִתְמַסְכֵּן אָחוֹךְ וּתְמוֹט יָדָה עִמָּךְ וְתִתְקַף בֶּה דִּיר
וְתוֹתֵב וְיָחִי עִמָּךְ

Rashi

והחזקת בו. אל תניחיו שירד ויפול, ויהיה קשה להקימו, אלא חזקהו משעת מוטת היד. למה זה דומה, למשאוי שעל החמור, עודהו על החמור, אחד תופס בו ומעמידו, נפל לארץ, חמשה אין מעמידין אותו: גר ותושב. אף אם הוא גר או תושב, ואיזהו תושב כל שקבל עליו שלא לעבוד עבודת אלילים ואוכל נבלות:

You shall not take from him interest or
usury and you shall fear your God, and
your brother shall live with you.

36 אֶל־תִּתֶּקֶח מֵאִתּוֹ ^{interest on a debt} נִשְׁךְ וְתִרְבִּית ^{interest} וִירֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ

וְחִי אָחִיךָ עִמָּךְ:

לֹא תִסֵּב מִנֶּה חֲבוּלָיָא וְרִבִּיתָא וְתִדְחַל מֵאֱלֹהֶיךָ וְיָחִי
אָחוֹךְ עִמָּךְ

Rashi

נשך ותרבית. חד שווינהו רבנן, ולעבור עליו בשני לאוין (ב"מ ס:): ויראת מאלהיך. לפי שדעתו של אדם נמשכת אחר הרבית, וקשה לפרוש הימנו, ומורה לעצמו היתר בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו, הוצרך לומר ויראת מאלהיך, או התולה מעותיו בנכרי כדי להלוותם לישראל ברבית, הרי זה דבר המסור ללבו של אדם ומחשבתו, לכך הוצרך לומר, ויראת מאלהיך (ב"מ נח:):

You must not give (lend) him your money with interest, and usuriously you must not advance him your food.

יֵת כֶּסֶף לֹא תִתֵּן לֵה בְּחִבּוּלִיא וּבִרְבִּיתָא לֹא תִתֵּן
מִיכְלֶךְ

I am Adonoy your God who brought you out from the land of Egypt to give you the land of Canaan, to be a God for you.

אֲנִי יְיָ אֱלֹהֶיכֶם דִּי אֶפְקִית יְתִכּוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם
לְמִתֵּן לָכֶם יֵת אֶרֶעָא דְּכְנָעַן לְמַהְיֵי לָכֶם לְאֱלֹהֵי

37 אֶת־כֶּסֶף לֹא־תִתֵּן לוֹ בְּנִשְׁךְ וּבִמְרִבִּית לֹא־תִתֵּן
אֶכְלֶךְ:

38 אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
לִתֵּת לָכֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן לִהְיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים: (ס)

Rashi

אשר הוצאתי וגו'. והבחנתי בין בכור לשאינו בכור, אף אני יודע ונפרע מן המלוה מעות לישראל ברבית, ואומר של נכרי הם. דבר אחר אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים על מנת שתקבלו עליכם מצותי, אפילו הן כבדות עליכם: לתת לכם את ארץ כנען. בשכר שתקבלו מצותי: להיות לכם לאלהים. שכל הדרך בארץ ישראל, אני לו לאלהים, וכל היוצא ממנה, כעובד עבודת אלילים (ת"כ פרשתא ה, ד — כתובות קי:):

רביעי

If your brother becomes impoverished and is sold to you, you must not work him like a slave.

וְאִרִי יִתְמַסְכֵּן אֶחָיוֹ עִמָּךְ וַיִּזְדָּבֶן לָךְ לֹא תַפְלֶח בּוֹ
פְּלֶחֶן עֲבָדִין

39 וְכִי־ יִמּוֹךְ אֶחָיוֹ עִמָּךְ וַיִּתְּמַכְּ לָךְ לֹא־תַעֲבֹד בּוֹ
עֲבָדַת עֲבָד:

to become thin

Rashi

עבודת עבד. עבודה של גנאי שיהא ניכר בה כעבד, שלא יוליך כליו אחריו לבית המרחץ, ולא ינעול לו מנעליו:

Like a hired hand or resident [worker]
shall he be with you He shall serve you
until the jubilee year.

40 ^{resident} ^{hired worker} כְּשֹׂכֵר כְּתוֹשֵׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד־שָׁנַת הַיָּבֵל יַעֲבֹד
עִמָּךְ:

כְּאֶגִּירָא כְּתוֹתְבָא יְהִי עִמָּךְ עַד שְׁתָּא דִּיבִלָּא יִפְלַח
עִמָּךְ

Rashi

כשכיר כתושב. עבודת קרקע, ומלאכת אומנות, כשאר שכירים התנהג בו:
עד שנת היבל. אם פגע בו יובל לפני שש שנים היובל מוציאו:

Then he and his children shall depart
from you and return to his own family.
He shall return to his ancestral estate.

41 וַיֵּצֵא מֵעִמָּךְ הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ וְשָׁב אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ
וְאֶל־אֲחֻזַּת אָבִיתּוֹ יָשׁוּב:

וַיִּפּוֹק מֵעִמָּךְ הוּא וּבָנָוְהִי עִמָּה וְיָתוּב לְזִרְעִיתָהּ
וְלֹא־חֲסִנָּת אֲבִהָתוֹהִי יָתוּב

Rashi

הוא ובניו עמו. אמר רבי שמעון אם הוא נמכר בניו מי מכרן, אלא מכאן, שרבו חייב במזונות בניו (ת"כ פרק ז, ג — קידושין
כב.).
ואל אחוזת אבותיו. אל כבוד אבותיו, ואין לזלזלו בכך (מכות יג.).
אחוזת. חזקת:

For they are My servants, whom I
brought out from the land of Egypt,
they shall not be sold [in the market] as
slaves.

42 כִּי־עֲבָדֵי הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא
יִמְכְּרוּ מִמִּכְרֹת עֶבֶד: ^{a sale}

אַרִי עֲבָדֵי אֲנֹן דִּי אֶפְקִית יְתִהוֹן מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם לֹא
יִזְדָּבְנוּ וְכִין עֲבָדִין

Rashi

כי עבדי הם. שטרי קודם (ת"כ פרשתא ו, א):
לא ימכרו ממכרת עבד. בהכרזה, כאן יש עבד למכור, ולא יעמידנו על אבן הַלְקָח:

You must not rule over him to crush
him and you shall fear your God.

43 לא תִרְדֶּה בוּ בְּכַפְרָךְ וִירָאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ: ^{hard labor} ^{to tread down}

לֹא תִפְלֹחַ בּוֹ בְּקִשְׁיוֹ וְתִדְחֹל מֵאֲלֹהֶיךָ

Rashi

לא תרדה בו בפרך. מלאכה שלא לצורך, כדי לענותו, אל תאמר לו הֵחֵם לי את הכוס הזה, והוא אינו צריך, עֲדֵר תחת הגפן, עד שאבוא, שמא תאמר אין מכיר בדבר אם לצורך אם לאו ואומר אני לו שהוא לצורך, הרי הדבר הזה מסור ללב, לכך נאמר ויראת:

Your slaves and maidservants that you
shall possess from the nations that
surround you, from them you may
purchase slaves and maidservants.

44 וְעִבְדֶּךָ וְאִמָּתְךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ־לְךָ מֵאֵת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר
סְבִיבְתֶיכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ עֶבֶד וְאִמָּה:

וְעִבְדֶּךָ וְאִמָּתְךָ דִּי יִהְיוּ לְךָ מִן עַמֵּמָא דִּי בְּסַחְרֵינִיכֹן
מִנְהוֹן תִּקְנוּ עֶבְדִּין וְאִמָּהֹן

Rashi

ועבדך ואמתך אשר יהיו לך. אם תאמר אם כן במה אשתמש, בעבדי איני מושל, בז' אומות איני נוחל, שהרי הזהרתני לא תַחֲיָה כָּל נִשְׁמָה (דברים כ, טז), אלא מי ישמשני: מאת הגוים. הם יהיו לך לעבדים: אשר סביבתיכם. ולא שבתוך גבול ארצכם, שהרי בהם אמרתי, לא תַחֲיָה כָּל נִשְׁמָה:

Also, from the children of the
sojourners who reside with you from
them you may purchase [slaves], and
from their families that live among you
that were born in your land. [All these]
shall be your permanent possession.

45 וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשְׁבִים הַגֵּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ

וּמִשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוּלִידוּ בְּאַרְצְכֶם וְהָיוּ

לְכֶם לְאֻחָזָה:

וְאִם מִבְּנֵי תוֹתְבֵי אֶרְלֵי דְדִירֵין עִמָּכֹן מִנְהוֹן תִּקְנוּ
וּמִזַּרְעֵיהֶן דְּעִמָּכֹן דִּי אֶתְלִידוּ בְּאַרְעֶכֶן וְהָיוּ לְכֹן
לְאֻחָזָנָא

Rashi

וגם מבני התושבים. שבאו מסביבותיכם לישא נשים בארצכם וילדו להם, הבן הולך אחר האב, ואינו בכלל לא תחיה, אלא אתה מותר לקנותו בעבד (קידושין סז):
מהם תקנו. אותם תקנו:

You shall will them as inheritance to your children after you as hereditary property; you shall keep them in servitude permanently. However regarding your bretheren, Bnei Yisroel, man over his brother, you must not rule over him to crush him.

46 וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם לְבָנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לְרִשְׁתָּ אֲחֻזָּה

לְעַלְמָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאֲחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו

לֹא־תִרְדֶּה בּוֹ בְּפֶרֶךְ: (ס)

וְתַחֲסִין יִתְהוֹן לְבָנִיכֶם בְּתַרְיֶכֶן לִירוֹתָת אַחֲסָנָא לְעַלְמָם
בְּהוֹן תַּפְלִחוֹן וּבְאֲחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גִּבֹּר בְּאָחוּהִי לֹא
תַּפְלַח בֵּה בְּקִשְׁיוֹ

Rashi

והתנחלתם אתם לבניכם. החזיקו בהם לנחלה לצורך בניכם אחריכם ולא יתכן לפרש הנחילום לבניכם, שאם כן היה לו לכתוב והנחלתם אותם לבניכם: והתנחלתם. כמו והתחזקתם:
איש באחיו. להביא נשיא בעמו ומלך במשרתיו שלא לרדות בפרך:

If a foreigner or resident acquires means while your brother becomes impoverished by him, and is sold to a resident foreigner who resides with you or to the offspring of a foreign family.

47 וְכִי תִשִּׁיג יָד גֵּר וְתוֹשֵׁב עִמָּךְ וּמָךְ אָחִיךָ עִמָּךְ ^{to reach}

וְנִמְכַּר לְגֵר תוֹשֵׁב עִמָּךְ אוֹ לְעֶקֶר ^{figuratively} מִשְׁפַּחַת גֵּר:

וְאִרִי תִדְבֹק יָד עֶרְל וְתוֹתֵב עִמָּךְ וְיִתְמָסְכֶן אָחוּךְ עִמָּה
וְיִזְדָּבֶן לְעֶרְל תוֹתֵב עִמָּךְ אוֹ לְאֶרְמִי זֶרְעִית גִּזְרָא

Rashi

יד גר ותושב. גר והוא תושב, כתרגמו ערל תותב, וסופו מוכיח ונמכר לגר תושב:
וכי תשיג יד גר ותושב עמך. מי גרם לו שיעשיר, דבוקו עמך:
ומך אחיך עמו. מי גרם לו שימוד, דבוקו עמו, על ידי שלמד ממעשיו:
משפחת גר. זהו עכו"ם, כשהוא אומר לעקר, זה הנמכר לעבודת אלילים עצמה (שם כ. ב"מ עא.), להיות לה שמש, ולא לאלהות, אלא לחטוב עצים, ולשאוב מים:

After he is sold redemption shall be his,
one of his bretheren shall redeem him.

בְּמָר דִּיזְדָּבֵן פִּרְקָנָא תְּהִי לֵה חַד מֵאַחֵוּהִי יִפְרָקְנָה

48 אַחֲרֵי נִמְכָּר גְּאֻלָּהּ תִּהְיֶה-לּוֹ אֶחָד מֵאַחָיו יִגְאֹלֶנּוּ:
he redeemed her

Rashi

גאולה תהי' לו. מיד, אל תניחהו ש'שטמע:

Either his uncle or his uncles son
(cousin) shall redeem him or the closest
(other) family relative shall redeem him.
If he obtains sufficient means of his own
he may be redeemed [on his own.]

אוֹ אִם אָבוּהִי אוֹ בֶר אֶח אָבוּהִי יִפְרָקְנָה אוֹ מְקָרִיב

בְּשָׂרָה מִזֶּרְעִיתָהּ יִפְרָקְנָה אוֹ דִתְדַבֵּק יָדָה וַיִּתְּפָרֵק

49 אוֹ-דָדּוֹ אוֹ בֶן-דָּדּוֹ יִגְאֹלֶנּוּ אוֹ-מִשְׁאָר בְּשָׂרוֹ מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ

יִגְאֹלֶנּוּ אוֹ-הַשִּׁיגָה יָדוֹ וְנִגְאָל:

He shall reckon with the one who
bought him. [According to the number
of years] from the year which he was
sold to him until the jubilee year. His
purchase price shall be [proportional]
to the number of years; at the rate of the
days of a hired hand it shall be
[considered as he worked] with him.

וַיַּחְשַׁב עִם זֶבְנוֹהִי מִשְׁתָּא דְאִזְדָּבֵן לֵה עַד שְׁתָּא דִּיזְבִּילָא

וַיְהִי כֶסֶף זְבִינוֹהִי בְּמִנְיָן שְׁנִיָּא כְּיֻמֵּי אַגִּירָא יְהִי עֲמָהּ

50 וַיַּחְשַׁב עִם-קִנְיָהּ מִשְׁנֵת הַמִּכְרוֹ לֹא עַד שְׁנַת הַיָּבֵל וְהָיָה

כֶּסֶף מִמִּכְרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים כְּיֻמֵּי שְׁכִיר יְהִי עִמּוֹ:
sale

Rashi

עד שנת היובל. שהרי כל עצמו לא קנאו אלא לעובדו עד היובל, שהרי ביובל יצא, כמו שנאמר למטה, ויצא בשנת היובל, ובנכרי שתחת ידך הכתוב מדבר, ואף על פי כן לא תבא עליו בעקיפין, מפני חלול השם (ב"ק קג.), אלא כשבא ליגאל ידקדק בחשבון לפי המגיע בכל שנה ושנה ינכה לו הנכרי מן דמיו, אם היו עשרים שנה משנמכר עד היובל וקנאו בעשרים מנה, נמצא שקנה הנכרי עבודת שנה במנה, ואם שהה זה אצלו חמש שנים ובא ליגאל ינכה לו חמשה מנים, ויתן לו העבד ט"ו מנים, וזהו והיה כסף ממכרו במספר שנים:

כימי שכיר יהיה עמו. חשבון המגיע לכל שנה ושנה יחשוב כאלו נשכר עמו כל שנה במנה, וינכה לו:

If there are yet many years [until the jubilee] accordingly shall he return his redemption money from his purchase price.

אם עוד סגיות בשנא לפומהן יתב פרקנה מכסף
ובינוהי

If there remain but a few years until the jubilee year, he shall make a [similar] calculation, based on the number of years he shall return his redemption money [to the purchaser.]

ואם זער ישתאר בשנא עד שתא דיובלא ויחשב לה
כפום שנוהי יתב ית פורקנה

As a hired hand [working] on a yearly basis shall he be considered with him; he shall not rule over him to crush him before your eyes.

כאגיר שנא בשנא יהי עמה לא יפלח בה בקשיו
לעיניך

If he is not redeemed through these means he then goes out in the jubilee year, he, along with his children.

ואם לא יתפרק באליו ויפוק בשתא דיובלא הוא
ובנוהי עמה

51 אם עוד רבות בשנים לפיהן ישיב גאלתו מכסף
מקנתו:

Rashi

אם עוד רבות בשנים. עד היובל:
לפיהן. הכל כמו שפירשתי:

52 ואם מעט נשאר בשנים עד שנת היבל וחשב לו כפי
שנוי ישיב את גאלתו:

53 כשכיר שנה בשנה יהיה עמו לא ירדנו בפרך לעיניך:

Rashi

לא ירדנו בפרך לעיניך. כלומר ואתה רואה:

54 ואם לא יגאל בגלה ויצא בשנת היבל הוא ובניו
עמו:

ואם לא יגאל באלה. באלה הוא נגאל, ואינו נגאל בשש (קידושין טו):
(הוא ובניו עמו. הנכרי חייב במזונות בניו (קידושין כב.))

For, Bnei Yisroel are My servants. They
are My servants whom I have brought
out of the land of Egypt, I am Adonoy,
your God.

55 כִּי־לִי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדֵי הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי

אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

אֲרִי דִילִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִין עֲבָדֵי אֲנִי דִי אֶפְקִית
יְתֵהוּן מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵינוּ

כי לי בני ישראל עבדים. שטרי קודם:
אני ה' אלהיכם. כל המשעבדן מלמטה, כאלו משעבדן מלמעלה:

ויקרא 26

You shall not make idols for yourselves
and graven images and memorial
stones you shall not raise up for
yourselves, and a prostration stone you
shall not set in your land upon which to
prostrate oneself, for I am Adonoy, your
God.

1 לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם ^{idol} אֱלִילִים וּפְסֵל וּמִצְבֵּה לֹא־תִקְיִמוּ

לָכֶם וְאִבֶּן מְשָׁפִית ^{ornament} לֹא תִתְּנוּ בְּאֶרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת

עָלֶיהָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

לֹא תַעֲבִדוּן לָכוֹן טַעֲוֹן וְצֵלֶם וְקִמָּא לֹא תִקְיִמוּן לָכוֹן
וְאִבֶּן סִגְדָא לֹא תִתְּנוּן בְּאֶרְעֵכוֹן לְמִסְגַּד עָלֶיהָ אֲרִי אֲנִי
יְיָ אֱלֹהֵינוּ

לא תעשו לכם אלילים. כנגד זה הנמכר לנכרי, שלא יאמר הואיל ורבי מגלה עריות אף אני כמותו, הואיל ורבי עובד עבודת
אלילים אף אני כמותו, הואיל ורבי מחלל שבת אף אני כמותו, לכך נאמרו מקראות הללו (ת"כ פרק ט, ו). ואף הפרשיות
הללו נאמרו על הסדר, בתחלה הזהיר על השביעית, ואם חמד ממון ונחשד על השביעית, סופו למכור מטלטליו, לכך סמך
לה, וכי תמכור ממכר, (מה כתיב ביה או קנה מיד וגו' דבר הנקנה מיד ליד) לא חזר בו, סוף מוכר אחוזות, לא חזר בו, סוף

מוכר את ביתו, לא חזר בו, סוף לזה ברבית, כל אלו האחרונות קשות מן הראשונות, לא חזר בו, סוף מוכר את עצמו, לא חזר בו, לא דיו לישראל אלא אפילו לנכרי (קידושין כ.):
ואבן משכית. לשון כסוי, כמו וְשָׁכַתִּי כְּפִי (שמות לג, כב), שמכסין הקרקע ברצפת אבנים:
להשתחות עליה. אפילו לשמים, לפי שהשתחואה בפשוט ידים ורגלים היא, ואסרה תורה לעשות כן, חוץ מן המקדש (מגילה כב.).

You shall keep My Shabbosos and you shall fear (revere) My Sanctuary, I am Adonoy.

2 אֶת־שַׁבָּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִירָאוּ אֲנִי יְהוָה: (ס)

יְת יוֹמֵי שַׁבָּת דִּילִי תִטְרוּן וּלְבֵית מִקְדָּשִׁי תִהְיוּן דְּחִלִין
אֲנִי יְיָ

Rashi

אני ה'. נאמן לשלם שכר:

If you follow My statutes and keep My commandments and you will fulfill them,

3 אִם־בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ וְאֶת־מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם:

אִם בְּקִימֵי תִהְיוּן וְיֵת פְּקוּדֵי תִטְרוּן וְתַעֲבְדוּן יְהוָה

Rashi

אם בחקתי תלכו. יכול זה קיום המצות, כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצות אמור, הא מה אני מקיים אם בחקותי, תלכו שתהיו עמלים בתורה:
ואת מצותי תשמרו. הווי עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים, כמו שנאמר (דברים ה, א) וְלִמְדָתָם אֹתָם וְשִׁמְרָתָם לַעֲשׂוֹתָם:

I will provide your rains in their proper time. The earth shall give forth its produce and the tree of the field shall give forth its produce.

4 וְנָתַתִּי גֶשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם וְנָתַתָּה הָאָרֶץ יְבוּלָהּ וְעֵץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פִּרְיוֹ:

וְאֶתֶּן מִטְּרָכֹן בְּעֵדְנָהוֹן וְתִתֵּן אֶרֶץ אֲרָעָא עַל־לִתָּהּ וְאֵילָן חִקְלָא יִתֵּן אֶבְיָהּ

Rashi

בעתם. בשעה שאין דרך בני אדם לצאת, כגון (בלילי רביעית. רש"י ישן) בלילי שבתות (תענית כג. — ת"כ פרק א, א):
ועץ השדה. הן אילני סרק, ועתידין לעשות פירות (ת"כ שם ו):

[Because of the abundant produce]
threshing will overtake the grape
harvest and the grape harvest overtake
the [time to] plant, and you will eat
your bread to satiation and you will live
securely in your land.

ויערע לִכּוֹן דִּישָׁא יֵת קִטְפָּא וקִטְפָּא יַעֲרֵעַ לְאַפּוֹקֵי בֵּר
זַרְעָא וְתִיכְלוֹן לְחֶמְקֶם לְמַשְׁבַּע וְתִיתְבוֹן לְרַחֲצוֹן
בְּאַרְעֶכֶם

5 וְהִשָּׁיג לָכֶם דִּישָׁא אֶת-בָּצִיר וּבָצִיר יִשָּׁיג
grape harvest threshing

אֶת-זֶרַע וְאָכְלֶתֶם לְחֶמְקֶם לְשִׁבְעָה וְיִשְׁבַּתֶּם לְבִטָּח
בְּאַרְצְכֶם:

Rashi

והשיג לכם דיש את בציר. שיהא הדיש מרובה, ואתם עסוקים בו עד הבציר, ובבציר תעסקו עד שעת הזרע:
ואכלתם לחמכם לשבע. אוכל קמא, והוא מתברך במעיו (שם ז):

I will grant peace in the land; you will
lie down (sleep) without disturbance
(fear). I will banish evil beasts from the
land, and no sword shall pass through
your land.

וְאַתָּן שְׁלָמָא בְּאַרְעָא וְתִשְׁרוּן וְלִית דְּמַנִּיד וְאַבְטִיל
חִיתָא בְּשִׂתָּא מִן אֲרָעָא וְדִקְטָלִין בְּחֶרֶבָא לֹא יַעֲדוּן
בְּאַרְעֶכֶם

6 וְנָתַתִּי שְׁלוֹם בְּאַרְצְךָ וְשָׁכַבְתֶּם וְאֵין מַחֲרִיד וְהִשְׁפַּתִּי
to shudder with terror

חַיָּה רָעָה מִן-הָאָרֶץ וְחָרֵב לֹא-תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם:

Rashi

ונתתי שלום. שמא תאמרו הרי מאכל והרי משתה, אם אין שלום אין כלום, תלמוד לומר אחר כל זאת ונתתי שלום בארץ,
מכאן שהשלום שקול כנגד הכל, וכן הוא אומר עושה שלום ובורא את הכל:
וחרב לא תעבר בארצכם. אין צריך לומר שלא יבאו למלחמה, אלא אפילו לעבור דרך ארצכם ממדינה למדינה (ת"כ פרק ב,
ג):

You will pursue your enemies and they
will fall before you by the sword.

וְתִרְדְּפוּן יֵת בְּעָלֵי דְבִיכּוֹן וְיִפְּלוּן קְדָמִיכּוֹן לְחֶרֶבָא

7 וְרִדְּפֶתֶם אֶת-אֹיְבֵיכֶם וְנָפְּלוּ לְפָנֵיכֶם לְחָרֵב:

Rashi

לפניכם לחרב. איש בחרב רעהו (שם):

Five of you will pursue one hundred
and one hundred of you will pursue ten
thousand, and your enemies will fall
before you by the sword.

8 וַיִּרְדְּפוּ מִכֶּם חֲמִשָּׁה מֵאָה וּמֵאָה מִכֶּם רַבְבָּה myriad יִרְדְּפוּ
וְנָפְלוּ אֹיְבֵיכֶם לִפְנֵיכֶם לַחֶרֶב:

וַיִּרְדְּפוּ מִנִּכּוֹן חֲמִשָּׁה מֵאָה וּמֵאָה מִנִּכּוֹן לְרַבּוֹתָא
וַיִּעִירְקוּ וַיִּפְּלוּ בְּעַלֵּי דְבִיכּוֹן קְדָמִיכּוֹן לַחֶרֶבָא

Rashi

ורדפו מכם. מן החלשים שבכם, ולא מן הגבורים שבכם (שם ד):

חמשה מאה ומאה מכם רבבה. וכי כך הוא החשבון, והלא לא היה צריך לומר אלא ומאה מכם שני אלפים ירדופו, (יש מדקדקים בלשון רש"י שהוא כמו כפל ואריכות וכי כך הוא החשבון והלא לא היה צריך לומר, וכמו כן מדקדקים כל גדולי המפרשים וחשוביהם בלשון רש"י בפרשת בראשית, לא היה צריך להתחיל, ומה טעם פתח, שגם כן כפל ועיין שם בישובם, וכאן נראה לפרש למורי הגאון המופלג מוה"ר משה חריף נר"ו, שמלת רבבה סובל ב' פירושים, פירוש א' עשרת אלפים, ועל זה מקשה רש"י וכי כך הוא החשבון, ופירוש ב', רבבה מספר מרובה, על שם ריבוי, וזה הפירוש שולל רש"י. באומרו והלא לא היה צריך לומר וכו'. ודו"ק) אלא אינו דומה מועטין העושין את התורה, למרובים העושין את התורה (שם): ונפלו איביכם וגו'. שיהיו נופלין לפניכם, שלא כדרך הארץ:

I will turn to you and make you fruitful
and multiply you, and establish My
covenant with you.

9 וּפְנִיתִי אֵלֵיכֶם וְהִפְרִיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבֵּיתִי אֶתְכֶם
וְהִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם:

וַאֲתַפְּנִי בְּמִימְרֵי לְאוֹטָבָא לְכוֹן וְאַפֵּשׁ יִתְכוֹן וְאַסְגִּי
יִתְכוֹן וְאַקֵּם יֵת קִימִי עִמְכוֹן

Rashi

ופניתי אליכם. אפנה מכל עסקי לשלם שכרכם. משל למה הדבר דומה, למלך ששכר פועלים וכו', כדאיתא בת"כ (פרק ב, ה):

והפריתי אתכם. בפריה ורביה (שם ה):

והרביתי אתכם. בקומה זקופה (שם):

והקימתי את בריתי אתכם. ברית חדשה, לא כברית הראשונה שהפרתם אותה, אלא ברית חדשה שלא תופר, שנאמר וְכָרַתִּי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת בֵּית יְהוּדָה בְּרִית חֲדָשָׁה, (ירמיה לא, ל"א), לֹא כְבָרִית וגו' (ת"כ שם):

חמישי

You will eat the old [store] long kept
and the old [store] you will have to
clear out because of the new.

10 וְאָכַלְתֶּם יֶשֶׁן וְיֶשֶׁן מִפְּנֵי חָדָשׁ
properly נוֹשֵׂן
old יֶשֶׁן

תוֹצִיאוּ:

וְתִכְלוּ עֲתִיקָא דְעִתִּיק וְעִתִּיקָא מִן קָדָם חֲדָתָא תִּפְנוּ

Rashi

ואכלתם ישן נושן. הפירות יהיו משתמרין וטובים להתיישן, שיהא ישן הנושן של שלש שנים יפה לאכול משל אשתקד (שם

פרק ג, א — ב"ב צא:):

וישן מפני חדש תוציאו. שיהיו הגרנות מלאות חדש והאוצרות מלאות ישן, וצריכים אתם לפנות האוצרות למקום אחר, לתת

החדש לתוכן:

I will set My Sanctuary among you and
My spirit will not loathe (reject) you.

11 וְנָתַתִּי מִשְׁכְּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא־ תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם:
to detest תִּגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם:

וְאַתָּן מִשְׁכְּנִי בִּינִיכֹון וְלֹא יִרְחַק מִיָּמִרִי יִתְכוֹן

Rashi

ונתתי משכני. זה בית המקדש:

ולא תגעל נפשי. אין רוחי קצה בכם. כל געילה לשון פליטת דבר הבלוע בדבר, כמו פי שם נגעל מגן גבורים (שמואל-ב א,

כא), לא קבל המשיחה, שמושחין מגן של עור בְּחֶלֶב מבושל כדי להחליק מעליו מכת חץ או חנית שלא יקוב העור:

I will walk among you and I will be a
God for you, and you will be My
people.

12 וְהָתַתִּי לְכִתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם

תִּהְיוּ לִי לְעָם:

וְאֲשֶׁרִי שְׁכִינָתִי בִּינִיכֹון וְאַהֲוִי לָכֹון לֵאלֹהִי וְאַתָּן תִּהְיוּ

קָדָמִי לְעָם

Rashi

והתהלכתי בתוכם. אטייל עמכם בגן עדן כאחד מכם, ולא תהיו מזדעזעים ממני, יכול לא תיראו ממני, תלמוד לומר והייתי

לכם לאלהים:

I am Adonoy your God who brought
you out of the land of Egypt from
where you were slaves, and I broke the
bars of your yoke and led you forth
standing upright.

13 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם

מִהָיְתָה לָהֶם עֲבָדִים וְאֲשַׁבֵּר מִטַּת ^{biased} עֲלֵיכֶם וְאוֹלֶךְ

אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוֹת: (פ) <sup>upright
independence</sup>

אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם דִּי אֶפְקִית יִתְּכֹן מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם
מִלְמַהוּי לְהוֹן עֲבָדִיו וְתִבְרִית נִיר עֲמִמָּא מְנֹכֹן וְדִבְרִית
יִתְּכֹן לְחֵרוּתָא

Rashi

אני ה' אלהיכם. כדאי אני שתאמינו בי שאני יכול לעשות כל אלה, שהרי הוצאתי אתכם מארץ מצרים, ועשיתי לכם נסים גדולים:

מטת. כמין יתד בשני ראשי העול המעכבים המוסרה שלא תצא מראש השור ויתיר הקשר, כמו עֲשֵׂה לָךְ מוֹסְרוֹת וּמִטּוֹת (ירמיה כז, ב), קבילי"א בלע"ז:

קוממיות. בקומה זקופה:

And if you will not listen to Me and you
will not fulfill all of these
commandments.

14 וְאִם-לֹא תִשְׁמָעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל-הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה:

וְאִם לֹא תִקְבְּלוּן לְמִימְרֵי וְלֹא תַעֲבְדוּן יְיָ כָּל פְּקוּדֵי
הָאֵלִין

Rashi

ואם לא תשמעו לי. להיות עמלים בתורה, ולדעת מדרש חכמים. יכול לקיום המצות, כשהוא אומר ולא תעשו וגו' הרי קיום מצות אמור, הא מה אני מקיים ואם לא תשמעו לי, להיות עמלים בתורה. ומה תלמוד לומר לי, אין לי אלא זה המכיר את רבונו ומתכוין למרוד בו, וכן בנמרוד גִּבֹר צִיד לִפְנֵי ה' (בראשית י, ט), שמכירו ומתכוין למרוד בו, וכן באנשי סדום רָעִים וְחֹטְאִים לֵה' מָאֵד (שם יג, יג), מכירים את רבונם ומתכוונים למרוד בו:
ולא תעשו. משלא תלמדו, לא תעשו, הרי שתי עבירות (ת"כ פרשתא ב, ג):

If you despise My statutes and your
souls loathe My laws so as not to fulfill
all My commandments, thereby
breaking My covenant.

וְאִם בְּקִנְיָמִי תִקְצוּן וְאִם יֵת דִּינִי תִרְחַק נִפְשְׁכֹן בְּדִיל
דְּלֹא לְמַעַבְדַּי יֵת כָּל פְּקוּדֵי לֹא־שְׁנִייתֶכֶן יֵת קִנְיָמִי

15 וְאִם-בְּחֻקֹּתַי תִּמְאָסוּ וְאִם אֶת-מִשְׁפָּטִי תִגְעַל נַפְשְׁכֶם
לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מִצְוֹתַי לְהַפְרֹכְכֶם אֶת-בְּרִיתִי:
to break up

Rashi

וְאִם בְּחֻקֹּתַי תִּמְאָסוּ. מוֹאֵס בְּאַחֲרִים הָעוֹשִׂים:

מִשְׁפָּטִי תִגְעַל נַפְשְׁכֶם. שׁוֹנֵא הַחֲכָמִים:

לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת. מוֹנֵעַ אֶת אַחֲרִים מֵעֲשׂוֹת:

אֶת כָּל מִצְוֹתַי. כּוֹפֵר שְׁלֹא צוִיתִם, לִכְךָ נֹאמֵר אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְלֹא נֹאמֵר אֶת כָּל הַמִּצְוֹת:

לְהַפְרֹכְכֶם אֶת בְּרִיתִי. כּוֹפֵר בְּעִיקָר. הָרִי שֶׁבַע עֲבִירוֹת, הָרֹאשׁוֹנָה גּוֹרֶרֶת הַשְּׁנִיָּה, וְכֵן עַד הַשְּׁבִיעִית, וְאִלּוּ הֵן, לֹא לִמַּד, וְלֹא עָשָׂה,

מוֹאֵס בְּאַחֲרִים הָעוֹשִׂים, שׁוֹנֵא אֶת הַחֲכָמִים, מוֹנֵעַ אֶת הָאַחֲרִים, כּוֹפֵר בְּמִצְוֹת, כּוֹפֵר בְּעִיקָר:

Then I will do the same with you. I will
impose terror upon you, [which causes]
swelling and fever that consume the
eyes and fill the soul with grief. You
will plant [your seeds] in vain because
your enemies will consume [your
crops.]

אִף אֲנִי אֶעֱשֶׂה-נֹאֵת לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בְּהִלָּה
שְׁחָפְתָא וְיֵת קִדְחָתָא מְחַשְׁכֵּן עֵינִין וּמִפְחֹן נֶפֶשׁ
וְתִזְרְעוּן לְרִקְנוֹן וְיִזְרְעוּן וְיִכְלְנוּ בְּעֵלֵי דְבְּבִיכֹן

16 אִף-אֲנִי אֶעֱשֶׂה-נֹאֵת לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בְּהִלָּה
אֶת-הַשְּׁחָפְתָא וְאֶת-הַקִּדְחָתָא מְכַלּוֹת עֵינִים וּמִדִּיכָת
נֶפֶשׁ וְזִרְעָתָם לְרִיק וְזִרְעָכֶם וְאֶכְלֶהוּ אוֹיְבֵיכֶם:
panic to mope fever emptiness

Rashi

וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם. וְצוִיתִי עֲלֵיכֶם:

שְׁחָפְתָא. חוֹלֵי שְׁמִשְׁחָף אֶת הַבָּשָׂר, אֲנַפּוּלִי"ש בְּלַע"ז, (גַּעֲשׂוּוֹאֲלֵעֵן) דּוֹמָה לְנִפּוּחַ שֶׁהוֹקְלָה נִפְיַחְתּוּ וּמִרְאִית פָּנָיו זְעוּפָה:

קִדְחָתָא. חוֹלֵי שְׁמִקְדִּיחַ אֶת הַגּוֹף וּמַחֲמִמוֹ וּמִבְעִירוֹ, כִּמוֹ כִּי אֵשׁ קִדְחָהּ בְּאַפִּי (דְּבָרִים ל"ב, כ"ב):

מְכַלּוֹת עֵינִים וּמְדִיבַת נֶפֶשׁ. הָעֵינִים צוֹפוֹת וְכֹלּוֹת לִרְאוֹת שִׁיקָל וְיִרְפָּא, וְסוּף שְׁלֹא יִרְפָּא, וְיִדְאֲבוּ הַנַּפְשׁוֹת שֶׁל מִשְׁחָתוֹ בְּמוֹתוֹ.

כָּל תֹּאוֹה שְׁאִינָה בָּאָה וְתוֹחַלַת מְמוּשְׁכָה, קְרוּיָה כִלְיוֹן עֵינִים:

וְזִרְעָתָם לְרִיק. תִּזְרְעוּ וְלֹא תִצְמַח, וְאִם תִּצְמַח, וְאֶכְלֶהוּ אוֹיְבֵיכֶם:

I will set my face against you and you
will be defeated before your enemies;
your foes will rule over you and you
will flee [even] when no one is pursuing
you.

17 וְנָתַתִּי פָנַי בְּכֶם וְנִגַּפְתֶּם לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם וְרָדוּ בְכֶם
to tread down
שְׂנְאֵיכֶם וְנִסְתָּם וְאִין־רָדָף אֶתְכֶם: (ס)

וְאַתָּן רוּגְזֵי בָכוֹן וְתַתְּבְּרוּן קָדָם בְּעָלֵי דְבָבִיכוֹן וְיִרְדּוּן
בָּכוֹן סְנְאֵיכוֹן וְתַעֲרִקוּן וְלִית דְּרָדִיף יִתְכוֹן

Rashi

ונתתי פני. פנאי שלי, פונה אני מכל עסקי להרע לכם:

ורדו בכם שנאיכם. כמשמעו, ישלטו בכם. אגדת ת"כ מפרשה זו (פרק ד):

אף אני אעשה זאת. איני מדבר אלא באף, וכן אף אני אלף עמם בקרי (פסוק מא):

והפקדתי עליכם. שיהיו המכות פוקדות אתכם מזו לזו, עד שהראשונה פקודה אצלכם, אביא אחרת ואסמכנה לה:

בהלה. מכה המבהלת את הבריות, ואיזו, זו מכת מותן:

את השחפת. יש לך אדם שהוא חולה ומוטל במטה אבל בשרו שמור עליו, תלמוד לומר שחפת, שהוא נשחף, או עתים שהוא

נשחף אבל נוח ואינו מקדיח, תלמוד לומר ואת הקדחת, מלמד שהוא מקדיח, או עתים שהוא מקדיח וסבור הוא בעצמו

שיחיה, תלמוד לומר מכלות עינים, או הוא אינו סבור בעצמו שיחיה אבל אחרים סבורים שיחיה, תלמוד לומר ומדיבות נפש:

וזרעתם לריק זרעכם. זורעה ואינה מצמחת, ומעתה מה אויביכם באים ואוכלים, ומה ת"ל ואכלוהו אויביכם, הא כיצד, זורעה

שנה ראשונה, ואינה מצמחת, שנה שניה מצמחת ואויבים באים ומוצאים תבואה לימי המצור, ושבפנים מתים ברעב שלא

לקטו תבואה אשתקד. ד"א זרעתם לריק זרעכם, כנגד הבנים והבנות הכתוב מדבר, שאתה עמל בהם ומגדלן, והחטא בא

ומכלה אותם, שנאמר אֲשֶׁר טִפַּחְתִּי וְרִבִּיתִי אֹיְבֵי כָלָם (איכה ב, כב):

ונתתי פני בכם. כמו שנאמר בטובה ופניתי אליכם, כך נאמר ברעה ונתתי פני. משלו משל למלך שאמר לעבדיו פונה אני מכל

עסקי ועוסק אני עמכם לרעה:

ונגפתם לפני איביכם. שיהא המות הורג אתכם מבפנים, ובעלי דְבָבִיכוֹן מקיפין אתכם מבחוץ (ת"כ פרק ד, ה):

ורדו בכם שנאיכם. שאיני מעמיד שונאים אלא מכם ובכם, שבשעה שאומות העולם עובדי אלילים עומדים על ישראל אינם

מבקשים אלא מה שבגלוי, שנאמר וְהָיָה אִם זָרַע יִשְׂרָאֵל וְעָלָה מִדִּין וְעָמְלָק וּבְנֵי קָדָם וְגו' (שופטים ו, ג), ויחגו עליהם וישחיתו

אֶת יְבוֹל הָאָרֶץ (שם ד), אבל בשעה שאעמיד עליכם מכם ובכם הם מחפשים אחר המטמוניות שלכם, וכן הוא אומר וְאֲשֶׁר

אָכְלוּ שָׂאֵר עַמִּי וְעוֹרָם מִעֲלֵיהֶם הִפְשִׁיטוּ וְגו' (מיכה ג, ג. ת"כ שם):

ונסתם. מפני אימה:

ואין רודף אתכם. מבלי כח:

If after these [catastrophes] you still do
not listen to Me, then I will increase
your punishment sevenfold, as your
sins.

וְאִם עַד אֵלֶּיךָ לֹא תִקְבְּלוּן לְמִימְרֵי וְאוֹסֵף לְמַרְדֵּי יִתְּכֹן
שִׁבְעַת עַל חֻבֵּיכֶם

18 וְאִם-עַד-אֱלֹהִים לֹא תִשְׁמָעוּ לִי וְיִסְפְּתִי לְיִסְרָה אֶתְכֶם ^{to chastise}

שִׁבְעַת עַל-חַטֹּאתֵיכֶם:

Rashi

ואם עד אלה. ואם בעוד אלה לא תשמעו:

ויספתי. עוד יסורין אחרים:

שבע על חטאתיכם. שבע פורעניות על ז' העבירות האמורות למעלה (ת"כ פרק ה, א):

I will break the pride of your power. I
will make your heavens like iron and
your land like copper.

וְאֶתְּבַר יְתִי יִקַּר תִּקְפֹּכֶן וְאֶתֶּן יְתִי שָׁמַיָא דִּי עֲלֵיכֶן
תְּקִיפִין כְּפָרוֹזָלָא מְלֶאכְתָּא מְטָרָא וְאַרְעָא דְתַחוּתֵיכֶן
חֲסִינָא כְּנַחֲשָׂא מְלֻמָּעַבַּד פִּירִין

19 וְשִׁבְרֹתִי אֶת-גָּאוֹן עֲזֹכְכֶם וְנָתַתִּי אֶת-שָׁמֶיכֶם כְּפָרוֹזָל

copper

וְאֶת-אַרְצְכֶם כְּנַחֲשָׂה :

Rashi

ושברתי את גאון עוזכם. זה בית המקדש, וכן הוא אומר הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם (יחזקאל כד, כא):
ונתתי את שמיכם כברזל ואת ארצכם כנחשה. זו קשה משל משה ששם הוא אומר והיו שמיך אשר על ראשך נחשת וגו'
(דברים כח, כג), שיהיו השמים מזיעין כדרך שהנחשת מזיעה, והארץ אינה מזיעה כדרך שאין הברזל מזיע, והיא משמרת
פירותיה, אבל כאן השמים לא יהיו מזיעין כדרך שאין הברזל מזיע, והארץ תהא מזיעה כדרך שהנחשת
מזיעה, והיא מאבדת פירותיה:

Your strength will be exhausted in vain.
Your land will not yield its produce and
the tree[s] of the land will not give forth
its produce.

וְיִסּוּפוּן לְרִיקָנוּ חֵילֵיכֶן וְלֹא תִתֵּן אֶרְעֶכֶן יְתִי עֲלֵלְתָהּ
וְאֵילָן אֶרְעָא לֹא יִתֵּן אִבָּהּ

20 וְתִם לְרִיק כְּחֹכְכֶם וְלֹא-תִתֵּן אֶרְצְכֶם אֶת-יְבוּלָהּ וְעֵץ ^{harvest}

הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן פְּרִיָּהּ:

Rashi

ותם לריק כחכם. הרי אדם שלא עמל שלא חרש שלא זרע שלא נכש שלא כסח שלא עדר ובשעת הקציר בא שדפון ומלקה אותו אין בכך כלום, אבל אדם שעמל וחרש וזרע ונכש וכסח ועדר ובא שדפון ומלקה אותו, הרי שניו של זה קהות (ת"כ שם):

ולא תתן ארצכם את יבולה. אף מה שאתה מוביל לה בשעת הזרע (שם):
ועץ הארץ. אפילו מן הארץ יהא לקוי, שלא יחניט פירותיו בשעת החנטה (שם):
לא יתן. משמש למעלה ולמטה, אעץ ואפרי:
לא יתן פרי. כשהוא מפרה מְשִׁיר פירותיו, הרי שתי קללות, ויש אן שבע פורעניות:

If you walk contrary to Me and have no desire to listen to Me, I will increase the blows upon you sevenfold, as your sins.

ואם תִּהְיוּ כַּדְמִי בְּקִשְׁיִי וְלֹא תִּיבֹן לְקַבֵּל לְמִמְרִי
וְאוֹסֵף לְאַתָּא עֲלֵיכֶן מִחָא שְׁבַע כְּחוֹבֵיכֶן

21 וְאִם-תֵּלְכוּ עִמִּי לָרִי וְלֹא תֵּאָבֹוּ לְשִׁמְעַ לִי וְיִסְפְּתִי seminal emission

עֲלֵיכֶם מִכָּה שְׁבַע כְּחַטֹּאתֵיכֶם:

Rashi
ואם תלכו עמי קרי. רבותינו אמרו עראי, במקרה, שאינו אלא לפרקים, כן תלכו עראי במצות. ומנחם פירש לשון מניעה, וכן הקר רגלך (משלי כה, יז), וכן יקר רוח (משלי יז, כז), וקרוב לשון זה לתרגומו של אונקלוס, לשון קושי, שמקשים לבם להמנע מהתקרב אלי:
שבע כחטאתיכם. שבע פורעניות אחרים במספר שבע כחטאתיכם:

I will send among you wild animals of the field and they will make you bereft of children, destroy your cattle, reduce your [population] and make your roads into wasteland.

וְאֶגְרִי בְּכוֹן יֵת חֹות בְּרָא וְתִתְּכַל יִתְכוֹן וְתִשְׁיָצִי יֵת
בְּעִירְכוֹן וְתִזְעַר יִתְכוֹן וְיִצְדֵּן אוֹרְחֵתְכוֹן

22 וְהִשְׁלַחְתִּי בְּכֶם אֶת-חַיֵּי הַשָּׂדֶה וְשִׁפְלָה אֶתְכֶם

וְהִכְרִיתָהּ אֶת-בְּהֶמְתְּכֶם וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם וְנָשְׂמוּ

דְּרָכֵיכֶם:

Rashi
והשלחתי. לשון גירוי:
ושכלה אתכם. אין לי אלא חיה משכלת שדרכה בכך, בהמה שאין דרכה בכך מנין, תלמוד לומר וְשִׁן בְּהֶמַת אֲשַׁלַּח הֵם (דברים לב, כד), הרי שתיים, ומנין שתהא ממיתה בנשיכתה, תלמוד לומר עִם חֶמַת זִחְלִי עֶפֶר (שם), מה אלו נושכין וממיתין, אף אלו נושכין וממיתין כבר היו שנים בארץ ישראל, חמור נושך וממית, ערוד נושך וממית:
ושכלה אתכם. אלו הקטנים:

והכריתה את בהמתכם. מבחויך:

והמעטה אתכם. מבפנים:

ונשמו דרכיכם. שבילים גדולים ושבילים קטנים, הרי שבע פורעניות, שן בהמה, ושן חיה, חמת זוחלי עפר, ושכלה, והכריתה, והמעטה, ונשמו:

If after these [catastrophes] you have
not been disciplined [to listen] to Me,
and walk contrary to Me,

23 וְאִם-בְּאַלֵּה לֹא תוֹסְרוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי קָרִי:

וְאִם בְּאַלֵּין לֹא תתְּרִדוּן לְמִמָּרִי וְתִהְיוּ קִדְמִי בְּקָשָׁי

Rashi

לא תוסרו לי. לשוב אלי:

[Then] I, too, will walk contrary to you;
and I shall also smite you seven fold, for
your sins.

24 וְהִלַּכְתִּי אִתְּךָ אֶף-אֲנִי עִמָּכֶם בְּקָרִי וְהִכֵּיתִי אֶתְכֶם גַּם-אֲנִי

שֶׁבַע עַל-חַטֹּאתֵיכֶם:

וְאֶהְיֶה אִתְּךָ אֶף-אֲנִי עִמָּכֶם בְּקָשָׁי וְאֶלְקִי יִתְּכֶם אִתְּךָ אֶף-אֲנִי

שֶׁבַע עַל חַטֹּאתֵיכֶם

I will bring an avenging sword upon
you avenging the covenant You will be
huddled [in your cities]. I will send
pestilence among you and you will be
given into the hand of the enemy.

25 וְהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נִקְמַת נִקְמַת בְּרִית וְנֶאֱסַפְתֶּם

אֶל-עָרֵיכֶם וְשִׁלַּחְתִּי לְכָל בְּתוּכְכֶם וְנִתְּתֶם בְּיַד-אֹיְבֵי:

וְאֵתִי עֲלֵיכֶם דֶּקְטָלִין בְּחֶרֶב וְיִתְּפָרְעוּ מִנְּכֶם

פּוֹרְעָנוּתָא עַל דְּעִבְרָתוֹן עַל פְּתָגְמֵי אִוְרֵיתָא וְתִתְּפָרְעוּ

לְקָרוֹיכוֹן וְאֶגְרִי מוֹתָנָא בִּינֵיכוֹן וְתִתְּמַסְרוֹן בְּיַד

דְּסָנָא

Rashi

נקם ברית. ויש נקם שאינו בברית, כדרך שאר נקמות, וזהו סמוי עיניו של צדקיהו. דבר אחר נקם ברית, נקמת ברית אשר

עברתם. כל הבאת חרב שבמקרא, היא מלחמת חיילות אויבים:

ונאספתם. מן החוץ אל תוך הערים מפני המצור:

ושלחתי דבר בתוכם. וע"י הדבר, ונתתם ביד האויבים הצרים עליכם, לפי שאין מלינים את המת בירושלים, וכשהם מוציאים את המת לקברו נתנים ביד אויב:

When I break the staff of your bread,
ten women will bake your bread in one
oven and they will return your bread by
weight. You will eat but you will not be
satiated.

26 בְּשִׁבְרִי לָכֶם מִטֶּה־לֶּחֶם וְאָפוּ ^{to cook} עֶשֶׂר נָשִׁים
לְחֶמְכֶם בְּתֵנּוֹר ^{oven} אֶחָד וְהָשִׁיבוּ לְחֶמְכֶם בַּמֶּשְׁקָל
וְאָכַלְתֶּם וְלֹא תִשְׂבְּעוּ: (ס)

בְּדֹאֲתֵבֶר לְכוֹן סָעִיד מִיכָלָא וְיִפִּין עֶסֶר נָשִׁין לְחֶמְכוֹן
בְּתֵנּוֹרָא חֵד וְיִתִּיבוֹן לְחֶמְכוֹן בַּמֶּתְקָלָא וְתוֹכְלוֹן וְלֹא
תִשְׂבְּעוּ ׀

Rashi

מטה לחם. לשון משען, כמו מטה עז (ירמיה מח, יז):
בשבירי לכם מטה לחם. אשבור לכם כל מסעד אוכל, והם חצי רעב:
ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד. מחוסר עצים:
והשיבו לחמכם במשקל. שתהא התבואה נרקבת ונעשית פת נפולה ומשתברת בתנור, והן יושבות ושוקלות את השברים
לחלקם ביניהם:
ואכלתם ולא תשבעו. זה מארה בתוך המעים בלחם. הרי ז' פורעניות, חרב, מצור, דבר, שבר מטה לחם, חוסר עצים, פת
נפולה, מארה במעים. ונתתם אינה מן המנין שהיא החרב:

If [in spite] of this you [still] will not
listen to Me, and you will walk contrary
to Me,

27 וְאִם־בְּזֹאת לֹא תִשְׁמָעוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בְקָרִי:

וְאִם בְּדֹא לֹא תִקְבְּלוֹן לְמִימְרֵי וְתִהְיוּ קָדְמִי בְקִשְׁיִי

I will walk contrary to you in fury, and
indeed I too shall punish you sevenfold,
for your sins.

28 וְהִלַּכְתִּי עִמָּכֶם בְּחַמַּת־קָרִי וְיִסְרַתִּי אֶתְכֶם אֶף־אֲנִי שִׁבְעַ
עַל־חַטֹּאתֵיכֶם:

וְאֵהָדָּ עִמָּכוֹן בְּתִקְוָה רָגִז וְאֶרְדִּי יִתְכוֹן אֶף אֲנִי שִׁבְעַ
עַל חוֹבֵיכוֹן

You will eat the flesh of your sons and
you will eat the flesh of your daughters.

29 וְאָכַלְתֶּם בָּשָׂר בְּנֵיכֶם וּבָשָׂר בְּנֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ:

וְתִכְלוּ בָשָׂר בְּנִיכֹן וּבָשָׂר בְּנֹתִיכֹן תִּכְלוּ

I will destroy your high places and I
will smash your sun images. I will set
your corpses upon the carcasses
(remains) of your idols, and My soul
will loathe you.

30 וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־בְּמִתֵּיכֶם וְהִכְרַתִּי אֶת־^{sun pillar} חַמְּנֵיכֶם וְנָתַתִּי
אֶת־^{a carcase} פְּגָרֵיכֶם עַל־פְּגָרֵי ^{pill} גְּלוּלֵיכֶם וְגַעְלָה נַפְשִׁי
אֹתְכֶם:

וְאֶשְׂיִצִּי יְת בְּמִתֵּיכֹן וְאֶקְצֹץ יְת חַמְּנִסִּיכֹן וְאֶתֵּן יְת
פְּגָרִיכֹן עַל פְּגֹר טַעֲוֹתִיכֹן וִירַחֵק מִיִּמְרֵי יְתִיכֹן

Rashi

במתיכם. מגדלים ובניויות:

חמניכם. מין עבודת אלילים שמעמידין על הגגות, ועל שם שמעמידין בחמה קרוין חמנים:

ונתתי את פגריכם. תפוחי רעב היו, ומוציאים יראתם מחיקם ומנשקים אותם, וכרסו נבקעת ונופל עליה:

וגעלה נפשי אתכם. זה סילוק שכינה (ת"כ פרק ו, ד):

I will turn your cities into ruins and
bring your Sanctuaries into desolation. I
will no longer scent (accept favorably)
the fragrance of your offerings.

31 וְנָתַתִּי אֶת־עָרֵיכֶם ^{properly} חָרְבָה וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־מִקְדָּשֵׁיכֶם
וְלֹא אֲרִיחַ בְּרִיחַ נִיחֻחְכֶם:

וְאֶתֵּן יְת קְרוֹיכֹן צָדָא וְאֶצְדִּי יְת מִקְדָּשֵׁיכֹן וְלֹא אֶקְבֹּל
בְּרַעְוָא קְרִבֹן כְּנֶשֶׁתִּיכֹן

Rashi

ונתתי את עריכם חרבה. יכול מאדם, כשהוא אומר והשימותי אני את הארץ, הרי אדם אומר, הא מה אני מקיים חרבה,
מעובר ושב:

והשימותי את מקדשיכם. יכול מן הקרבנות, כשהוא אומר ולא אריח הרי קרבנות אמורים, הא מה אני מקיים והשימותי את
מקדשיכם מן הגדודיות, שיירות של ישראל שהיו מתקדשות ונועדות לבא שם. הרי שבע פורעניות, אכילת בשר בנים ובנות,
והשמדת במות הרי שנים, כריתת חמנים אין כאן פורענות אלא על ידי השמדת הבריות יפלו החמנים שבראשי הגגות
ויכרתו, ונתתי את פגריכם וגו' הרי שלש, סלוק שכינה ארבע, חרבן ערים, שממון מקדש מן הגדודיות, ולא אריח קרבנות, הרי
שבע:

I will make the land [so] desolate that
your enemies who live on it will be
astonished.

32 וְהִשְׁמַתִּי אֶנִּי אֶת־הָאָרֶץ וְשָׂמְמוּ עָלֶיהָ אֹיְבֵיכֶם הַיֹּשְׁבִים

בָּהּ:

וְאֶצְדִּי אֲנִי יְת אֶרְעָא וְיִצְרִיוֹן עָלֶה בְּעָלִי דְבְּכִיכֹן
דִּיתְבוֹן בָּהּ

Rashi

והשמתי אני את הארץ. זו מדה טובה לישראל שלא ימצאו האויבים נחת רוח בארצם, שתהא שוממה מיושביה:

I will scatter you among the nations and
unsheath the sword after you. Your
land will be desolate and your cities
will be in ruins.

33 וְאַתְכֶם אֲזַרְהָ בְּגוֹיִם וְהִרִיקְתִּי אַחֲרֵיכֶם חֶרֶב

וְהִיְתָה אֶרְצְכֶם שְׂמָמָה וְעָרֵיכֶם יִהְיוּ חֲרָבָה:

וְיִתְכוֹן אֲבָדָר בֵּינִי עַמְמִיָּא וְאַגְרִי בְּתִרְכוֹן דְּקִטְלִין
בְּחֶרְבָּא וְתִהִי אֶרְעֲכוֹן צְדִיָּא וְקִרְיוֹכוֹן יִהְיוּ חֲרָבָא

Rashi

ואתכם אזרה בגוים. זו מדה קשה, שבשעה שבני מדינה גולים למקום אחד רואים זה את זה ומתנחמין, וישראל נזרו כבמזרה, כאדם הזורה שעורים בנפה ואין אחת מהן דבוקה בחבירתה:

והריקתי. כששולף החרב מתרוקן הנדן. ומדרשו חרב הנשמטת אחריכם אינה חוזרת מהר, כאדם שמריק את המים ואין סופן לחזור:

והיתה ארצכם שממה. שלא תמהרו לשוב לתוכה, ומתוך כך עריכם יהיו חרבה, נראות לכם חרבות, שבשעה שאדם גולה מביתו ומכרמו ומעירו סופו לחזור כאילו אין כרמו וביתו חרבים, כך שנויה בת"כ (פרק ז, א):

The land will then be appeased for its
Shabbosos [during] all the days of its
desolation while you are in the land of
your enemies. Then the land will rest
and be appeased for its Shabbosos.

34 אֲזִי תִרְצָה הָאָרֶץ אֶת־שַׁבְּתֶיהָ כָּל יְמֵי הַשְּׁמָה וְאַתֶּם

בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיכֶם אֲזִי תִשָּׁבֵת הָאָרֶץ וְהִרְצָת אֶת־שַׁבְּתֶיהָ:

בְּכֹן תִּרְעִי אֶרְעָא יְת שְׁמִטָּהָ כָּל יוֹמִין דִּי צְדִיָּאָת
וְאַתּוֹן בְּאֶרַע בְּעָלִי דְבְּכִיכֹן בְּכֹן תִּשְׁמִט אֶרְעָא וְתִרְעִי
יְת שְׁמִטָּהָ

Rashi

אז תרצה. תפייס את כעס המקום, שכעס על שמטותיה:
והרצת. למלך את שבתותיה:

All the days that it lies desolate it shall
have its rest—the rest it did not have on
your Shabbosos when you were living
upon it.

35 כָּל־יְמֵי הַשְּׁמָה תִּשְׁבֹּת אֶת אֲשֶׁר לֹא־שָׁבְתָהּ

בְּשַׁבְּתֵיכֶם בְּשַׁבְּתֵיכֶם עָלֶיהָ:

כָּל יוֹמִין דִּי צְדִיאָת תִּשְׁמַט יֵת דִּי לֹא שְׁמַטָּת
בְּשַׁמְטִיכוֹן כֹּד הַיּוֹתוֹן יִתְבִּין עָלֶיהָ

Rashi

כל ימי השמה. לשון העשות, ומ"ם דגש במקום כפל שממה:
את אשר לא שבתה. שבעים שנה של גלות בבל הן היו כנגד ע' שנות השמטה ויובל שהיו בשנים שהכעיסו ישראל בארצם
לפני המקום ארבע מאות ושלשים שנה. שלש מאות ותשעים היו שני עונם משנכנסו לארץ עד שגלו עשרת השבטים, ובני
יהודה הכעיסו לפניו מ' שנה משגלו עשרת השבטים עד חרבות ירושלים, הוא שנאמר ביחזקאל וְאָתָּה שָׁכַבְתָּ עַל צִדְדְּךָ הַשְּׁמָאֲלִי
וְגו' (יחזקאל ד, ד), וְכָלִיתָ אֶת אֱלֹהֶיךָ וְשָׁכַבְתָּ עַל צִדְדְּךָ הַיְּמָנִי שְׁנֵית אַרְבָּעִים יוֹם וְנִשְׁאַתָּ אֶת עֹן בֵּית יְהוּדָה (שם ו), ונבואה זו
נאמרה ליחזקאל בשנה החמישית לגלות המלך יהויכין, ועוד עשו שש שנים עד גלות צדקיהו, הרי ארבעים ושש. ואם תאמר
שנות מנשה חמשים וחמש היו, מנשה עשה תשובה שלשים ושלוש שנה, וכל שנות רשעו עשרים ושתים, כמו שאמרו באגדת
חלק (סנהדרין קג.), ושל ארון שנים, ואחת עשרה ליהויקים, וכנגדן לצדקיהו. צא וחשוב לארבע מאות ושלשים ושש שנה
שמיטין ויובלות שבהם, והם שש עשרה למאה י"ד שמיטין וב' יובלות הרי לארבע מאות שנה ששים וארבע, לשלשים ושש
שנה חמש שמיטות, הרי שבעים חסר אחת, ועוד שנה יתירה שנכנסה בשמטה המשלמת לשבעים. (נ"א ואותו יובל שגלו
שלא נגמר בעונם נחשב להם) ועליהם נגזר שבעים שנה שלמים, וכן הוא אומר בדברי הימים עַד רָצָתָה הָאָרֶץ אֶת שַׁבְּתוֹתֶיהָ
וְגו', לְמַלְאוֹת שְׁבָעִים שָׁנָה (דברים הימים"ב לו, כא):

To those who survive among you, I will send timidity into their hearts [as they live] in the lands of their enemies. The sound of a blown leaf will put them to flight and they will flee as though fleeing from a sword; and they will fall with no one chasing them.

וְדִישָׁתָּאֲרוּן בְּכוֹן וְאֶעַל תִּבְרָא בְּלִבָּהוֹן בְּאַרְעָתָא
דְּסִנְאִיהוֹן וְיִרְדּוּף יִתְהוֹן קַל טַרְפָּא דְשִׁקְיָא וְיִעֲרָקוּ
כְּמַעֲרִיּוֹק מִן קֶדֶם דְּקִטְלִין בְּחִרְבָּא וְיִפְּלוּן וְלִית דְּרִדִּיף

36 וְהִנְשָׂאֲרִים בְּכֶם וְהִבֵּאתִי מִרְף בְּלִבְכֶם בְּאַרְצָתָא
אִיבִיהֶם וְרִדְף אֹתָם קוֹל עֲלָה נִדְף וְנָסוּ
מִנְסֵת חֶרֶב וְנִפְּלוּ וְאִין רִדְף:

Rashi

והבאתי מרף. פחד ורך לבב מ"ם של מרף יסוד נופל הוא, כמו מ"ם של מועד ושל מוקש:
ונסו מנסת חרב. כאילו רודפים הורגים אותם:

עלה נדף. שהרוח דוחפו ומכהו על עלה אחר ומקשקש ומוציא קול, וכן תרגומו קל טרפא דשקיא, לשון חבטה, שדופת קדים
(בראשית מא, ו), שְׁקִיפֵן קְדוּם, לשון משקוף, מקום חבטת הדלת וכן תרגומו של חבורה (שמות כא, כה), מְשִׁקוּפִי:

They will stumble over one other as though before a sword when there is no pursuer, and you will have no power to stand upright before your enemies.

וְיִתְקַלּוּן גִּבְרָא בְּאַחוּהִי כְּמִקְדָּם דְּקִטְלִין בְּחִרְבָּא וְרִדִּיף
לִית וְלֹא תִהִי לְכוֹן תְּקוּמָה קֶדֶם בְּעֲלִי דְבִיכּוֹן

37 וְכָשְׁלוּ אִישׁ-בְּאַחֵיו כְּמִפְּנֵי-חֶרֶב וְרִדְף אִין וְלֹא-תִהְיֶה
לְכֶם תְּקוּמָה לְפָנֵי אִיבִיכֶם:

Rashi

וכשלו איש באחיו. כשירצו לנוס יכשלו זה בזה, כי יבהלו לרוץ:

כמפני חרב. כאילו בורחים מלפני הורגים, שיהא בלבבם פחד וכל שעה סבורים שאדם רודפם. ומדרשו (ת"כ פרק ז, ה),
וכשלו איש באחיו, זה נכשל בעונו של זה, שכל ישראל ערביין זה לזה (שבועות לט.).

You will be lost among the nations and the land of your enemies will consume you.

וְתִבְדּוּן בִּינֵי עַמִּמָּיָא וְתִגְמַר יִתְכוֹן אֶרֶע בְּעֲלִי דְבִיכּוֹן

38 וְאִבְדֶּתֶם בְּגוֹיִם וְאָכְלָה אֶתְכֶם אֶרֶץ אִיבִיכֶם:

Rashi

ואבדתם בגוים. כשתהיו פזורים תהיו אבודים זה מזה:

ואכלה אתכם. אלו המתים בגולה:

Those of you who survive will rot away
in their iniquity in the land of your
enemies, and also due to the iniquities
of their ancestors which are [still] with
them, [they] will they rot away.

וְדִלְשַׁתְּאֲרוֹן בְּכֹן יִתְּמָסוּן בְּחֹבִיָּהוֹן בְּאַרְעָתָא בְּעָלִי
דְּבִיכֹן וְאַף בְּחֹבִי אֲבֹהֵיהֶון בִּישָׂא דְאַחֲדִין בִּידֵיהֶון
יִתְּמָסוּן

Rashi

בעונת אבותם אתם. כשעונות אבותם אתם כשאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם (שם פרק ח, ב — סנהדרין כו):

ימקו. לשון המסה, כמו ימסו, וכמוהו תמקנה בחריהן (זכרי' יד, יב), נמקו חבולתי (תהלים לח, ו):

They will [then] confess their iniquities
and the iniquities of their ancestors in
the unfaithfulness with which they
were unfaithful to Me, and also for
walking contrary to Me.

וַיִּוְדֹון יֵת חֹבִיָּהוֹן וַיֵּת חֹבִי אֲבֹהֵיהֶון בְּשִׁקְרָהוֹן דְּשִׁקְרוּ
קְדָמִי וְאַף דִּי הִלִּיכוּ קְדָמִי בְּקִשְׁיִי

I, too, will go contrary to them and
bring them into the land of their
enemies. Or perhaps then will be
humbled their uncircumcised
(unyielding) heart and then their
iniquities will be appeased (forgiven).

אַף אֲנָא אֵיהָד עִמָּהוֹן בְּקִשְׁיִי וְאַעִּיל יִתְּהוֹן בְּאַרְעֵי בְּעָלִי
דְּבִיָּהוֹן אוּ בְּכֹן יִתְּבֵר לְבָהוֹן טַפְשָׂא וּבְכֹן יִרְעוּן יֵת
חֹבִיָּהוֹן

39 וְהַנִּשְׁאָרִים בְּכֶם יִמְלֹךְ ^{to melt} בְּעוֹנֵם בְּאַרְצָת אִיבֵיכֶם

וְאַף בְּעוֹנֵת אֲבֹתָם אֲתֶם יִמְקוּ:

40 וְהִתְוָדוּ אֶת־עוֹנֵם וְאֶת־עוֹן אֲבֹתָם בְּמַעַלְם אֲשֶׁר

מַעַלְוֵי־בִי וְאַף אֲשֶׁר־הִלְכוּ עִמִּי בְּקָרִי:

41 אֶף־אֲנִי אֶלְךָ עִמָּם בְּקָרִי וְהִבֵּאתִי אֹתָם בְּאַרְץ אִיבֵיהֶם

אוֹ־אֲזִי יִכְנַע ^{properly} לְבָבָם הָעֹלָל וְאֲזִי יִרְצוּ אֶת־עוֹנָם:

והבאתי אתם. אני בעצמי אביאם. זו מדה טובה לישראל, שלא יהיו אומרים הואיל וגלינו בין האומות עובדי אלילים נעשה כמעשיהם, אני איני מניחם, אלא מעמיד אני את נביאי ומחזירן לתחת כנפי, שנאמר וְהָעֵלָה עַל רוּחְכֶם הָיוּ לֹא תִהְיֶה וְגו' (יחזקאל כ, לב), הִי אֲנִי וְגו' אִם לֹא בְיָד חֲזָקָה וְגו' (שם לג. ת"כ שם ה):
או אז יכנע. כמו אז נודע פִּי שׁוֹר נִגָּח הוא (שמות כא, לו), אם אז יכנע. לשון אחר אולי, שמא אז יכנע לבבם וְגו':
ואז ירצו את עונם. יכפרו על עונם ביסוריהם:

I will [then] remember My covenant
with Yaakov and also My covenant with
Yitzchok and also My covenant with
Avrohom, I will remember and I will
remember the land.

42 וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאֵף אֶת־בְּרִיתִי יִצְחָק וְאֵף

אֶת־בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֶזְכֹּר וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר:

וְדָכִירְנָא יֵת קִימִי דְעָם יַעֲקֹב וְאֵף יֵת קִימִי דְעָם יִצְחָק
וְאֵף יֵת קִימִי דְעָם אַבְרָהָם אֶזְכִּיר וְהָאָרֶץ אֶזְכִּיר
דְּכִיר

וזכרתי את בריתי יעקב. בחמשה מקומות נכתב מלא, ואליהו חסר בחמשה מקומות, יעקב נטל אות משמו של אליהו ערבון
שיבוא ויבשר גאולת בניו:
וזכרתי את בריתי יעקב. למה נמנו אחרונות, כלומר, כדאי הוא יעקב הקטן לכך, ואם אינו כדאי, הרי יצחק עמו, ואם אינו
כדאי הרי אברהם עמו, שהוא כדאי. ולמה לא נאמרה זכירה ביצחק, אלא אפרו של יצחק נראה לפני צבור ומונח על המזבח:

The land, being bereft of them, will be
appeased for its Shabbosos, during the
time of its desolation from them and
their iniquities will then be appeased
(forgiven) since what certainly caused
[this] is that they despised My laws and
their soul loathed (rejected) My statutes.

43 וְהָאָרֶץ תִּעָלֵב מֵהֶם וְתִרְצֶן אֶת־שַׁבְּתֹתֶיהָ בְּהִשְׁמָהּ מֵהֶם

וְהֵם יִרְצוּ אֶת־עוֹנֵם יַעַן וּבִלְעֵן בְּמִשְׁפָּטִי מֵאִסּוּ

וְאֶת־חֻקֹּתַי גָּעְלָה נַפְשָׁם:

וְהָאָרֶץ תִּתְרַשֵּׁשׁ מִנְהוֹן וְתִרְעִי יֵת שְׁמִיטָהּא בְּדַצְדִּיאַת
מִנְהוֹן וְאִנּוּן יִרְעוּן יֵת חוֹבִיָּהוֹן לְוִטִּין חֲלָף בְּרָכּוֹן אִיתִי
עֲלִיהוֹן בְּדִיל דְּבִדְיִי קִצּוֹ וְיֵת קִימִי רַחֲמֵת נַפְשָׁהוֹן

יען וביען. גמול, ובגמול אשר במשפטי מאסו:

All this notwithstanding, even when
they are in the land of their enemies I
will not despise them and I will not
loathe them to annihilate them, to break
My covenant with them, for I am
Adonoy, their God.

ואף ברם דא במהויהון בארע בעלי דבניהון לא
ארטשנון ולא ארחקנון לשיצויהון לאשנאה קימי
עמהון ארי אָנא יי אלההון

Rashi

ואף גם זאת. ואף אפילו אני עושה עמהם זאת, הפורענות אשר אמרתי, בהיותם בארץ אויביהם, לא מאסתי לכולתם ולהפר
בריתי אשר אתם:

I shall remember for them the covenant
of their ancestors whom I brought out
of the land of Egypt in sight of the
nations to be a God for them, I am
Adonoy.

ודכירנא להון קים קדמאי די אפקית יתהון מארעא
דמצרים לעיני עממיא למיהוי להון לאלהא אָנא יי

Rashi

ברית ראשונים. של שבטים:

These are the statutes, the laws and the
teachings that Adonoy set between
Himself and between Bnei Yisroel, on
Mount Sinai, through the hand of
Moshe.

אליו קימא ודינא ואורייתא די יהב יי בין מימרה ובין
בני ישראל בטורא דסיני בידא דמשה

44 ואף-גם זאת בהיותם בארץ איביהם לא-מאסתי

ולא-געלתי לכולתם להפר בריתי אתם כי אני יהוה
אלהיהם:

45 וזכרתי להם ברית ראשנים אשר הוצאתי אתם מארץ

מצרים לעיני הגוים להזית להם לאלהים אני יהוה:

46 אלה החקים והמשפטים והתורה אשר נתן יהוה בינו

ובין בני ישראל בהר סיני ביד-משה: (פ)

והתורת. אחת בכתב ואחת בעל פה, מגיד שכולם נתנו למשה בסיני:

שישי

ויקרא 27

Adonoy spoke to Moshe, saying;

1 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

וּמִלֵּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימָר

Speak to Bnei Yisroel and say to them;
when a person [orally] expresses a vow
pledging valuation of souls, to Adonoy.

2 דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי יִפְלֹא נָדָר

בְּעֶרְכָּךְ נַפְשֹׁת לַיהוָה:

מִלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימַר לְהוֹן גִּבֹּר אָרִי יִפְרֹשׁ נָדָר

בְּפָרְסוֹן נַפְשָׁתָא קָדָם יִי

כי יפלא. יפריש בפיו:

בערכך נפשת. ליתן ערך נפשו, לומר ערך דבר שנפשו תלויה בו, עלי:

The valuation for a male shall be, from
twenty years of age to sixty years of age
your valuation shall be fifty holy silver
shekalim.

3 וְהָיָה עֶרְכּוֹ הַזָּכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן־שִׁשִּׁים

שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכּוֹ חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

וְהָיָה פְּרִסְנָה דְּכוּרָא מִבֶּר עֶסְרִין שָׁנִין וְעַד בֶּר שִׁתִּין

שָׁנִין וְהָיָה פְּרִסְנָה חֲמִשִּׁין סֵלַעִין דְּכֶסֶף בְּסֵלַעִי קוֹדֶשׁ

והיה ערכך וגו'. אין ערך זה לשון דמים, אלא בין שהוא יוקר בין שהוא זול, כפי שניו, הוא הערך הקצוב עליו בפרשה זו:

ערכך. כמו ערך, וכפל הכפ"ן, לא ידעתי מאיזה לשון הוא:

If it be a female, the valuation shall be thirty shekalim.

4 וְאִם-נִקְבָּהּ הִוא וְהָיָה עֲרֹכָךְ שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל:

וְאִם נִקְבָּתָא הִיא וְהָיָה פְּרָסָנָה תְּלָתִין סְלָעִין

If from five years of age to twenty years of age the valuation for a male shall be twenty shekalim, and for a female, ten shekalim.

5 וְאִם מִבֶּן-חֲמִשׁ שָׁנִים וְעַד בֶּן-עֶשְׂרִים שָׁנָה וְהָיָה עֲרֹכָךְ

הַזָּכָר עֶשְׂרִים שֶׁקֶלִים וְלַנְּקֵבָה עֶשְׂרֵת שֶׁקֶלִים:

וְאִם מִבֶּר חֲמִשׁ שָׁנִין וְעַד בֶּר עֶסְרִין שָׁנִין וְהָיָה פְּרָסָנָה
דְּכוּרָא עֶסְרִין סְלָעִין וְלַנְּקִיבָתָא עֶסֶר סְלָעִין

Rashi

וְאִם מִבֶּן חֲמִשׁ שָׁנִים. לֹא שִׁיחָא הַנּוֹדֵר קֹטֵן שְׂאִין בְּדַבְרֵי קֹטֵן כְּלוּם, אֲלֵא גְדוֹל שְׂאִמֵּר עֲרֹךְ קֹטֵן הַזֶּה שֶׁהוּא בֶן חֲמִשׁ שָׁנִים עָלֵי:

If from one month of age to five years of age the valuation of a male shall be five silver shekalim and the valuation for a female is three silver shekalim.

6 וְאִם מִבֶּן-חֹדֶשׁ וְעַד בֶּן-חֲמִשׁ שָׁנִים וְהָיָה עֲרֹכָךְ הַזָּכָר

חֲמִשָּׁה שֶׁקֶלִים כֶּסֶף וְלַנְּקֵבָה עֲרֹכָךְ שְׁלֹשֶׁת שֶׁקֶלִים

כֶּסֶף:

וְאִם מִבֶּר יָרֵחָא וְעַד בֶּר חֲמִשׁ שָׁנִין וְהָיָה פְּרָסָנָה
דְּכוּרָא חֲמִשׁ סְלָעִין דְּכֶסֶף וְלַנְּקִיבָתָא פְּרָסָנָה תְּלַת
סְלָעִין דְּכֶסֶף

If from sixty and above, if he is a male the valuation shall be fifteen shekalim and for a female, ten shekalim.

7 וְאִם מִבֶּן-שֵׁשִׁים שָׁנָה וְלַמַּעֲלָה אִם-זָכָר וְהָיָה עֲרֹכָךְ

חֲמִשָּׁה עָשָׂר שֶׁקֶל וְלַנְּקֵבָה עֶשְׂרֵה שֶׁקֶלִים:

וְאִם מִבֶּר שְׁתַּיִן שָׁנִין וְלַעֲלָא אִם דְּכוּרָא וְהָיָה פְּרָסָנָה
חֲמִשׁ עָסְרִי סְלָעִין וְלַנְּקִיבָתָא עֶסֶר סְלָעִין

Rashi

וְאִם מִבֶּן שֵׁשִׁים שָׁנָה וְגו'. כַּשִּׁמְגִיעַ לִימֵי הַזְקָנָה הָאִשָּׁה קְרוּבָה לְהַחֲשֵׁב כְּאִישׁ, לִפְיֶכֶּה הָאִישׁ פּוֹחַת בְּהַזְדַּקְנוּ יוֹתֵר מִשְׁלִישׁ בְּעֶרְכוֹ, וְהָאִשָּׁה אֵינָה פּוֹחַת אֲלֵא שְׁלִישׁ בְּעֶרְכָּהּ, דְּאִמְרֵי אִינְשֵׁי (עֲרֻכִין יט.) סָבָא בְּבִיתָא פָּחָא בְּבִיתָא, סָבָתָא בְּבִיתָא סִימָא בְּבִיתָא וְסִימָנָא טָבָא בְּבִיתָא:

If he is [too] poor to pay the valuation
he shall set him[self] [=he shall be
presented] before the kohein, and the
kohein will determine his valuation.
According to the means of the one who
vowed the kohein will determine his
valuation.

וְאִם מְסֵכֵן הוּא מִפְּרֻסָּה וּמִקִּימָה קָדָם כֹּהֵן וְיִפְרוֹס
יָתָה כֹּהֵן עַל מִימֵר דִּי תִדְבֵּק יָדָא דְנוֹדְרָא יִפְרֻסָּה
כֹּהֵן

to become
thin

8 וְאִם-מָדַח הוּא מִעֲרֹכָד וְהִעֲמִידוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן

to reach

וְהִעֲרִידוּ אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל-פִּי אִשָּׁר תִּשְׁיג יָד הַנֹּדֵר

יַעֲרִיכֵנו הַכֹּהֵן: (ס)

Rashi

וּאִם מָדַח הוּא. שְׁאִין יָדוֹ מִשְׁגָּת לִיתֵן הָעֶרֶךְ הַזֶּה:

וְהִעֲמִידוּ. לְנַעֲרֵךְ לִפְנֵי הַכֹּהֵן וְיַעֲרִיכֵנו לִפִּי הַשְּׁגָת יָדוֹ שֶׁל מַעֲרִיךְ:

עַל פִּי אִשָּׁר תִּשְׁיג. לִפִּי מָה שִׁישׁ לוֹ יִסְדְּרֵנוּ, וְיִשְׁאִיר לוֹ כַּדִּי חַיִּיו, מִטָּה כֹר וְכֹסֶת וְכֹלֵי אִוְמָנוּת, אִם הִיא חָמֵר מִשְׁאִיר לוֹ חֲמוּרֵי

(עֲרִיכִין כֵּג):

If [it is] an animal which can be brought
as an offering to Adonoy, any of it that
he will give to Adonoy shall become
sacred.

וְאִם בְּעִירָא דִּי יִקְרְבִין מִנָּה קִרְבָּנָא קָדָם יִי כָּל דִּי יִתֵּן
מִנָּה קָדָם יִי יְהִי קוֹדֶשׁ

9 וְאִם-בְּהֵמָה אִשָּׁר יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קִרְבָּן לַיהוָה כָּל אִשָּׁר

יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַיהוָה יְהִי-קֹדֶשׁ:

Rashi

כָּל אִשָּׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ. אָמַר רַגְלָהּ שֶׁל זֶה עוֹלָה, דְּבִרְיוֹ קִיּוּמִין, וְתִמְכֹּר לְצִרְכֵי עוֹלָה, וְדַמְיָה חוֹלִין, חוּץ מִדַּמֵּי אוֹתוֹ הָאֵבֶר:

He shall not exchange it [with another's animal] and he shall not change it [with his own animal] whether it be a good one for a worse one [or] a bad one for a better one. If he did exchange one animal for another animal, then both it and its replacement shall be sacred.

לֹא יִחַלֶּפְנָהּ וְלֹא יַעֲבֹר יָתָהּ טָב בְּבִישׁ אוֹ בִישׁ בְּטָב
וְאִם חֲלָפָא יִחַלֵּף בְּעִירָא בְּבִישׁ וְיִהְיִי הוּא וְחִלּוּפֵי יִהְיִי
קָדִישׁ

10 לֹא יִחַלֶּפְנָהּ וְלֹא יַעֲבֹר יָתָהּ טָב בְּבִישׁ אוֹ בִישׁ בְּטָב
to alter properly

בְּטָב וְאִם הָמָר יָמִיר בְּהֵמָה בְּבֵהְמָה וְהָיָה הוּא
exchange
וְתַמּוּרְתּוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ:

Rashi

טוב ברע. תם בבעל מום (ת"כ פרק ט, ו):
או רע בטוב. וכל שכן טוב בטוב, ורע ברע (תמורה ט):

If it is any unclean (blemished) animal which cannot be offered to Adonoy, he shall present the animal to the kohein.

וְאִם כָּל בְּעִירָא מְסֻבָּא דִּי לֹא יִקְרְבוּ מִנָּה קִרְבָּנָא
קָדִישׁ יִי וְיָקִים יֵת בְּעִירָא קָדִישׁ כְּהֵנָּא

11 וְאִם כָּל־בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא־יִקְרְבוּ מִמֶּנָּה קִרְבָּנָא

לִיהוָה וְהָעֶמִיד אֶת־הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן:

Rashi

וְאִם כָּל בְּהֵמָה טְמֵאָה. בבעלת מום הכתוב מדבר שהיא טמאה להקרבה, ולמדך הכתוב שאין קדשים תמימים יוצאין לחולין
בפדיון, אלא א"כ הוממו (שם לב: — ת"כ פרשתא ד, א):

The kohein shall determine its value whether it is good or bad as the kohein determines its value for you, so shall it be.

וְיִפְרוֹס כְּהֵנָּא יָתָהּ בֵּין טָב וּבֵין בִישׁ כְּפָרְסָנָא דְכְהֵנָּא
כֵּן יִהְיֶה

12 וְהָעִירָף הַכֹּהֵן אֹתָהּ בֵּין טָב וּבֵין רָע כְּעִרְפָּהּ הַכֹּהֵן כֵּן

יִהְיֶה:

Rashi

כערכך הכהן כן יהיה. לשאר כל אדם הבא לקנותה מיד הקדש:

If he will indeed redeem it he shall add
on one fifth to its valuation.

13 וְאִם־גָּאֹל יִגְאֹלְנָה וְיֹסֵף חֲמִישִׁיתוֹ ^{fifth} עַל־עֶרְכָּהּ:

וְאִם מִפְּרָק יִפְרָקְנָה וְיֹסֵף חֲמִשָּׁה עַל פְּרִסָּנָהּ

Rashi

וְאִם גָּאֹל יִגְאֹלְנָה. בבעלים החמיר הכתוב, להוסיף חומש, וכן במקדיש בית, וכן במקדיש את השדה, וכן בפדיון מעשר שני, הבעלים מוסיפין חומש, ולא שאר כל אדם (ת"כ שם ז):

If a man will consecrate his house as
being sacred to Adonoy, the kohein
shall determine its value, whether it is
good or bad; as the kohein determines
its value, so shall it be established.

14 וְאִישׁ כִּי־יִקְדֹּשׁ אֶת־בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לַיהוָה וְהָעֵרִיכוֹ הִפְלִין

בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כַּאֲשֶׁר יַעֲרִיף אֹתוֹ הִפְלִין כֵּן יָקוּם:

וְגִבֹּר אָרִי יִקְדֹּשׁ יֵת בֵּיתָהּ קוֹדֶשׁא קָדָם יי וְיִפְרִסָּנָהּ

כַּהֲנָא בֵּין טב וּבֵין בִּישׁ כַּמָּא דִּי יִפְרוֹס יֵתָה כַּהֲנָא כֵּן

יָקוּם

If he who consecrated [his house]
wishes to redeem his house, he shall
add one fifth to its valuation money in
addition to [the valuation], and [then] it
belongs to him.

15 וְאִם־הִמְקִדִּישׁ יִגָּאֵל אֶת־בֵּיתוֹ וְיֹסֵף חֲמִישִׁית

כֶּסֶף־עֶרְכָּהּ עָלָיו וְהָיָה לוֹ:

וְאִם דֹּאקְדֹּשׁ יִפְרוֹק יֵת בֵּיתָהּ וְיֹסֵף חוֹמֶשׁ כֶּסֶף

פְּרִסָּנָהּ עָלוּהִי וְהָיָה לָהּ

שביעי

If from his ancestral field a man will
consecrate to Adonoy its valuation shall
be according to the measure of its seed;
[at the rate of] one chomer of barley
seed per fifty silver shekalim.

וְאִם מִחֶקֶל אֲחֻסְנָתָהּ יִקְדִּישׁ גִּבֵּר קֶדֶם יְיָ וְהִיא פֶּרֶסְנָהּ
לְפֹנִם זֶרַעַה בֵּר זֶרַע כּוֹר שְׁעוּרִין בְּחֻמְשֵׁין סֶלְעִין דִּכְסָף

16 וְאִם | מִשְׁנֵה אֲחֻזָּתוֹ יִקְדִּישׁ אִישׁ לַיהוָה וְהָיָה עֶרְכָּהּ

לְפִי זֶרַעוֹ זֶרַע חֶמֶר שְׁעוּרִים בְּחֻמְשֵׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף:

barley

Rashi

והיה ערכך לפי זרעו. ולא כפי שוויה, אחת שדה טובה ואחת שדה רעה פדיון הקדשן שוים, בית כור שעורים בחמשים שקלים, כך גזירת הכתוב, והוא שבא לגאלה בתחלת היובל, ואם בא לגאלה באמצעו נותן לפי החשבון, סלע ופונדיון לשנה (ערכין כה.). לפי שאינה הקדש אלא למנין שני היובל, שאם נגאלה הרי טוב, ואם לאו הגובר מוכרה בדמים הללו לאחר ועומדת ביד הלוקח עד היובל כשאר כל השדות המכורות, וכשהיא יוצאה מידו חוזרת לכהנים של אותו משמר שהיובל פוגע בו ומתחלקת ביניהם (שם כה:), זהו המשפט האמור במקדיש שדה, ועכשיו אפרשנו על סדר המקראות:

If immediately after the jubilee year he
consecrates his field it shall be
established according to its valuation.

אִם מִשְׁנֵה הַיּוֹבֵל יִקְדִּישׁ שְׂדֵהוּ בְּעֶרְכָּהּ יְקוּם

17 אִם-מִשְׁנֵה הַיּוֹבֵל יִקְדִּישׁ שְׂדֵהוּ בְּעֶרְכָּהּ יְקוּם:

Rashi

אם משנת היובל יקדיש וגו'. אם משעברה שנת היובל מיד הקדישה ובא זה לגאלה מיד: כערכך יקום. כערך הזה האמור יהיה, חמשים כסף יתן:

If after the jubilee he consecrates his field, then the kohein shall calculate the money [due] according to the remaining years until the jubilee year, and its valuation should be reduced accordingly.

וְאִם בְּתֵר יוֹבֵלָא יִקְדָּשׁ חֲקֵלָה וַיַּחֲשֹׁב לָהּ כְּהֵנָּא יֵת
כְּסָפָא עַל מִימַר שְׁנֵינֵי דְאַשְׁתְּאָרֵן עַד שְׁתָּא דְיוֹבֵלָא
וַיִּתְּמַנַּע מִפְּרִסְנָהּ

18 וְאִם-אַחֵר הַיֵּבֶל יִקְדֹּשׁ שָׂדֵהוּ וַיַּחֲשֹׁב-לוֹ הַכֹּהֵן

אֶת-הַכֶּסֶף עַל-פִּי הַשָּׁנִים הַנּוֹתָרֹת עַד שְׁנַת הַיֵּבֶל

to scrape
off

וַיִּגְרַע מֵעֶרְכָּהּ:

Rashi

ואם אחר היבל יקדיש. וכן אם הקדישה משנת היובל ונשתהה ביד גזבר ובא זה לגאלה אחר היובל:
וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים הנותרות. כפי חשבון. כיצד הרי קצב דמיה של ארבעים ותשע שנים חמשים שקל,
הרי שקל לכל שנה ושקל יתר על כולן, והשקל ארבעים ושמנה פונדיון, הרי סלע ופונדיון לשנה אלא שחסר פונדיון אחד
לכולן, ואמרו רבותינו (בכורות ג.) שאותו פונדיון קלבון לפרוטרוט, והבא לגאול יתן סלע ופונדיון לכל שנה לשנים הנותרות עד
שנת היובל:
ונגרע מערכה. מנן השנים שמשנת היובל, עד שנת הפדיון:

If he will [indeed] redeem the field, he who consecrated it, shall add one fifth to its monetary valuation, and it is then established as his.

וְאִם מִפְּרָק יִפְרוֹק יֵת חֲקֵלָא דְאִקְדָּשׁ יֵתָּה וַיּוֹסֶף
חֹמֶשׁ כֶּסֶף פְּרִסְנָהּ עֲלוּהִי וַיְקוּם לָהּ

19 וְאִם-גָּאֹל יִגְאֹל אֶת-הַשָּׂדֶה הַמִּקְדָּשׁ אֹתוֹ וַיּוֹסֶף

fifth

חֹמֶשׁ כֶּסֶף-עֶרְכָּהּ עָלָיו וַיָּקָם לוֹ:

Rashi

ואם גאל יגאל. המקדיש אותו יוסיף חומש על הקצבה הזאת:

If he does not redeem the field and if he sells the field to another person, it shall not longer be redeemable.

וְאִם לֹא יִפְרוֹק יֵת חֲקֵלָא וְאִם זֵבִין יֵת חֲקֵלָא לְגִבְרָא
אַחֵרוֹ לֹא יִתְּפָרַק עוֹד

20 וְאִם-לֹא יִגְאֹל אֶת-הַשָּׂדֶה וְאִם-מָכַר אֶת-הַשָּׂדֶה לְאִישׁ

אַחֵר לֹא יִגְאֹל עוֹד:

Rashi

ואם לא יגאל את השדה. המקדיש:

ואם מכר. הגזבר (ערכין כה:):

את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד. לשוב ביד המקדיש:

When the field is then released by the jubilee it becomes sacred to Adonoy, just as a field that was consecrated, it shall belong to the kohein, [as] his possession.

21 וְהָיָה הַשָּׂדֶה בְּצֵאתוֹ בַּיּוֹבֵל קֹדֶשׁ לַיהוָה כְּשָׂדֶה הַחֲרָם

לְכֹהֵן תִּהְיֶה אֲחֻזָּתוֹ:

וְיִהְיֶה חֲקֵלָא בְּמִפְקָה בַּיּוֹבֵל קוֹדֶשׁא קָדָם יי כְּחֵקל
חֲרָמָא לְכֹהֵנָא תִּהְיֶה אֲחֻסְנָתָה

Rashi

והיה השדה בצאתו ביובל. מיד הלוקחו מן הגזבר, כדרך שאר שדות היוצאות מיד לוקחיהם ביובל: קדש לה'. לא שישוב להקדש בדק הבית ליד הגזבר, אלא כשדה החרם הנתון לכהנים, שנאמר כל חרם בְּיִשְׂרָאֵל לַיהוָה (במדבר יח, יד), אף זו תתחלק לכהנים של אותו משמר שיום הכפורים של יובל פוגע בו (ערכין כח:):

If it is a field that he purchased, that is not his ancestral field, [that] he consecrates to Adonoy.

22 וְאִם אֶת־שָׂדֶה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשָּׂדֶה אֲחֻזָּתוֹ יִקְדֹּשׁ

לַיהוָה:

וְאִם יֵת חֵקל זְבִינוּהִי דִי לֹא מִחֵקל אֲחֻסְנָתָה יִקְדֹּשׁ
קָדָם יי

Rashi

ואם את שדה מקנתו וגו'. חלוק יש בין שדה מקנה לשדה אחוזה, ששדה מקנה לא תתחלק לכהנים ביובל, לפי שאינו יכול להקדישה אלא עד היובל, שהרי ביובל היתה עתידה לצאת מידו ולשוב לבעלים, לפיכך, אם בא לגאלה, יגאל בדמים הללו הקצובים לשדה אחוזה, ואם לא יגאל, וימכרנה גזבר לאחר, או אם לא יגאל הוא, בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו, אותו שהקדישה, ופן תאמר לאשר קנהו הלוקח הזה האחרון מאתו, וזהו הגזבר, לכך הוצרך לומר לאשר לו אחוזת הארץ, מירושת אבות, וזהו בעלים הראשונים שמכרוה למקדיש (שם כו:):

The kohein will calculate for him the amount of its valuation until the jubilee year, and on that day he shall give its valuation as something sacred to Adonoy.

וַיַּחְשֹׁב לָהּ כַּהֵנָּא יָת מִנִּין פְּרֻסָּנָה עַד שְׁתָּא דְּיֻבְלָא
וַיִּתֵּן יָת פְּרֻסָּנָה בְּיוֹמָא הַהוּא קוּדְשָׁא קָדָם יי

In the jubilee year the field shall revert to him from whom it was purchased; to him whose ancestral land it is.

בְּשְׁתָּא דְּיֻבְלָא יָתוּב חֲקָלָא לְדֻזְבָּנָה מִנָּה לְדִדְלִיָּה
אַחֲסִנָּת אֶרְעָא

All of your valuations shall be in holy shekalim; the shekel shall be twenty gerah.

וְכָל פְּרֻסָּנָה יְהִי בְּשִׁלְעֵי קוּדְשָׁא עֶסְרִין מְעִין יְהִי סְלֻעָא

23 וַיַּחְשֹׁב־לּוֹ הַכֹּהֵן אֶת מִכְסַּת הָעֶרְכָּךְ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל

וַיִּתֵּן אֶת־הָעֶרְכָּךְ בְּיוֹם הַהוּא קָדֹשׁ לַיהוָה:

24 בְּשְׁנַת הַיּוֹבֵל יָשׁוּב הַשָּׂדֶה לְאִשְׁרֵי קִנְיָהּ מֵאֲתָו

לְאִשְׁרֵי־לּוֹ אֶחָדָת הָאָרֶץ:

a gerah or
small
weight

25 וְכָל־עֶרְכָּךְ יִהְיֶה בְּשִׁקְלֵי הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה יִהְיֶה

הַשִּׁקָּל: (ס)

Rashi

וכל ערכך יהיה בשקל הקדש. כל ערכך שכתוב בו שקלים יהיה בשקל הקדש:

עשרים גרה. עשרים מעות, כך היו מתחלה, ולאחר מכאן הוסיפו שתות, ואמרו רבותינו (בכורות נ.) שש מעה כסף דינר,

עשרים וארבע מעות לסלע:

However, a firstling [animal] that is born first shall belong to Adonoy [as a sacrifice] from among the domestic animals; a man shall not consecrate it [for any other purpose] whether it is an ox or a lamb, it belongs to Adonoy.

בָּרֶם בּוֹכְרָא דִּי יִתְבַּכֵּר קָדָם יי בְּבַעֲרָא לָא יִקְדָּשׁ גִּבְר
יִתֵּה אִם תּוֹר אִם אִמֵּר דִּי הוּא

26 אֲדָ־בְכֹר אֲשֶׁר־יִבְכֹּר לַיהוָה בְּבִהְמָה לֹא־יִקְדָּשׁ אִישׁ

אָתּוּ אִם־שׁוֹר אִם־שֶׁה לַיהוָה הוּא:

Rashi

לא יקדיש איש אתו. לשם קרבן אחר, לפי שאינו שלו:

If it is of an unclean animal, he shall redeem it based on the valuation, and add a fifth to [that amount]. If it is not redeemed, it shall be sold according to the valuation.

וְאִם בְּבַעֲיָרָא מְסֻבָּא וְיִפְרוֹק בְּפִרְסָנָהּ וְיוֹסֵף חֲמִשָּׁה
עֲלוֹתָי וְאִם לֹא יִתְפָּרֵק וְיִזְדָּבֵן בְּפִרְסָנָהּ

27 וְאִם בְּבַהֲמָה הַטְּמֵאָה וּפְדָהּ בְּעֶרְכָּהּ וְיוֹסֵף חֲמִשָּׁתָּהּ עָלֶיהָ

וְאִם-לֹא יִגָּאֵל וְנִמְכַּר בְּעֶרְכָּהּ:

Rashi

ואם בבהמה הטמאה וגו'. אין המקרא הזה מוסב על הבכור, שאין לומר בבכור בהמה טמאה ופדה בערכך, וחמור אין זה, שהרי אין פדיון פטר חמור אלא טלה, והוא מתנה לכהן ואינו להקדש, אלא הכתוב מוסב על ההקדש, שהכתוב שלמעלה דבר בפדיון בהמה טהורה שהוממה, וכאן דבר במקדיש בהמה טמאה לבדק הבית (מנחות קא):
ופדה בערכך. כפי מה שיעריכנה הכהן:
ואם לא יגאל. ע"י בעלים (ת"כ פרק ב, ב):
ונמכר בערכך. לאחרים:

However, any dedication that a man will dedicate to Adonoy from any of his belongings be it people (slave), or animal, or of the field of his ancestral land, [none of these] can be sold or redeemed. Everything that is dedicated is most holy, unto Adonoy.

בְּרֵם כָּל חֲרָמָא דִּי יְחִירָם גְּבֵר קָדָם יְיָ מִכָּל דִּי לֵיהּ
מֵאֲנָשָׁא וּבַעֲיָרָא וּמִחֲקֵל אַחֲסִנְתָּהּ לֹא יִזְדָּבֵן וְלֹא
יִתְפָּרֵק כָּל חֲרָמָא קָדָשׁ קוּדְשִׁין הוּא קָדָם יְיָ

28 אֲדָם-כָּל-חֵרֶם אֲשֶׁר יִחְרֹם אִישׁ לַיהוָה מִכָּל-אֲשֶׁר-לוֹ

מֵאָדָם וּבַהֲמָהּ וּמִשְׂדֵּה אֲחֻזָּתוֹ לֹא יִמָּכַר וְלֹא יִגָּאֵל

כָּל-חֵרֶם קָדָשׁ-קֹדְשִׁים הוּא לַיהוָה:

Rashi

אך כל חרם וגו'. נחלקו רבותינו בדבר (ערכין כח:), יש אומרים סתם חרמים להקדש (שם ה), ומה אני מקיים כל חרם בישראל לך יהיה (במדבר יח, יד), בחרמי כהנים, שפירש ואמר הרי זה חרם לכהן, ויש שאמרו סתם חרמים לכהנים:
לא ימכר ולא יגאל. אלא ינתן לכהן, לדברי האומר סתם חרמים לכהנים, מפרש מקרא זה בסתם חרמים, והאומר סתם חרמים לבדק הבית, מפרש מקרא זה, בחרמי כהנים, שהכל מודים שחרמי כהנים אין להם פדיון (ערכין כח:), עד שיבואו ליד

כהן, וחרמי גבוה נפדים:

כל חרם קדש קדשים הוא. האומר סתם חרמים לבדק הבית, מביא ראיה מכאן, והאומר סתם חרמים לכהנים, מפרש כל חרם קדש קדשים הוא לה', ללמד שחרמי כהנים חלים על קדשי קדשים, ועל קדשים קלים, ונותן לכהן כמו ששינונו במסכת ערכין (כח:): אם נדר, נותן דמיהם, ואם נדבה, נותן את טובתה: מאדם. כגון שהחרים עבדיו ושפחותיו הכנענים (שם כח:):

Any dedication that a man will dedicate,
regarding a man [due to be put to
death] cannot be redeemed, he shall
surely be put to death.

29 כָּל־חֶרֶם אֲשֶׁר יִחַרֵם מִן־הָאָדָם לֹא יִפְדֶּה מוֹת יוֹמָת:

כָּל חֶרֶם דִּי יִחַרֵם מִן אִנְשָׁא לֹא יִתְפָּק אֶתְקַטְלָא
יִתְקַטְל

Rashi

כל חרם אשר יחרם וגו'. היוצא ליהרג ואמר אחד ערכו עלי, לא אמר כלום (שם ו. — ת"כ שם ז):
מות יומת. הרי הולך למות, לפיכך לא יפדה, אין לו לא דמים, ולא ערך:

All tithings of the land; whether of the
seeds [crops] of the land or of the fruit
of the tree, belongs to Adonoy, it is
sacred to Adonoy.

30 וְכָל־מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ מִזֶּרַע הָאָרֶץ מִפְּרִי הָעֵץ לַיהוָה

הוא קָדֵשׁ לַיהוָה:

וְכָל מַעֲשֵׂרָא דְאַרְעָא מִזֶּרַעָא דְאַרְעָא מִפְּרִי אֵילָנָא דִּי
הוא קודֶשׁ אֶדָם יי

Rashi

וכל מעשר הארץ. במעשר שני הכתוב מדבר:
מזרע הארץ. דגן:
מפרי העץ. תירוש ויצהר:

לה' הוא. קנאו השם ומשולחנו צוה לך לעלות ולאכול בירושלים, כמו שנאמר וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ מַעֲשֵׂר דְגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְגו' (דברים יד, כג — קידושין נג:):

If a man wishes to redeem of his tithe,
he shall add a fifth to [the amount].

31 וְאִם־גָּאֵל יִגָּאֵל אִישׁ מִמַּעֲשָׁרוֹ חֲמִשִּׁיתוֹ יוֹסֵף עָלָיו:

וְאִם מִפְּרָק יִפְרוֹק גַּבְר מִמַּעֲשֵׂרָה חֲמִשָּׁה יוֹסֵף עָלוּהִי

ממעשרו. ולא ממעשר חבירו, הפודה מעשר של חבירו אין מוסיף חומש (שם כד). ומה היא גאולתו, כדי להתירו באכילה בכל מקום, והמעות יעלה ויאכל בירושלים, כמו שכתוב ונתתה בכסף וגו':

All tithes of cattle and sheep, anything that passes under the rod, the tenth one shall be sacred to Adonoy.

32 וְכָל־מַעְשֵׂר בְּקָר וְצֹאן כָּל אֲשֶׁר־יַעֲבֹר תַּחַת הַשֹּׁבֵט

tenth
הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה־קֹדֶשׁ לַיהוָה:

וְכָל מַעְשֵׂר תּוֹרִין וְעֵן כָּל דִּיעֲבֹר תַּחַת הַשֹּׁבֵט

עֲשִׂירָאָה יִהְיֶה קֹדֶשׁ קָדָם יי

תחת השבט. כשבא לעשרן מוציאן בפתח זה אחר זה, והעשירי מכה בשבט צבועה בסקרא להיות ניכר שהוא מעשר, כן עושה לטלאים ועגלים של כל שנה ושנה (בכורות נח:):
יהיה קדש. ליקרב למזבח דמו ואמוריו, והבשר נאכל לבעלים, שהרי לא נמנה עם שאר מתנות כהונה, ולא מצינו שיהא בשרו ניתן לכהנים:

He shall not make a distinction between better or worse [animals] and he shall not exchange it. If he exchanges one for another, then [both] it and its replacement shall be sacred and it cannot be redeemed.

33 לֹא יִבְקֹר בֵּין־טוֹב לְרַע וְלֹא יִמְיָנוּ וְאִם־הִמָּר

exchange
יִמְיָנוּ וְהָיָה־הוא וּתְמוֹרְתּוֹ יִהְיֶה־קֹדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל:

לֹא יִבְקֹר בֵּין טֹב לְבִישׁ וְלֹא יַחֲלִפְנָה וְאִם חֲלָפָא

יַחֲלִפְנָה וִיהִי הוא וְחֲלוּפָה יִהְיֶה קוֹדֶשׁ לֹא יִתְפָּרֵק

לא יבקר וגו'. לפי שנאמר וכל מבקח נדריכם (שם יב, יא), יכול יהא בורר ומוציא את היפה, תלמוד לומר לא יבקר בין טוב לרע, בין תם בין בעל מום, חלה עליו קדושה, ולא שיקריב בעל מום, אלא יאכל בתורת מעשר, ואסור ליגזז וליעבד (בכורות יד:):

These are the commandments which Adonoy commanded Moshe for Bnei Yisroel on Mount Sinai. Chazak

34 אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי

יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי:

אֵלֶּיךָ פִּקְדֵיךָ דִּי פִקִּיד יְיָ יֵת מִשָּׁה לְוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּטוֹרָא דְּסִינֵי

Jeremiah 16:19-17:14

הפטרה — ירמיהו

הפטרה

ירמיהו 16

O LORD, my strength, and my
stronghold, And my refuge, in the day
of affliction, Unto Thee shall the nations
come From the ends of the earth, and
shall say: 'Our fathers have inherited
nought but lies, Vanity and things
wherein there is no profit.'

Shall a man make unto himself gods,
And they are no gods?

Therefore, behold, I will cause them to
know, This once will I cause them to
know My hand and My might; And
they shall know that My name is the
LORD.

19 יְהוָה עֲזִי וּמִצְעָדִי וּמְנוּסִי ^{refuge} בְּיוֹם צָרָה אֱלֹהֵי גוֹיִם יִבְאוּ

מֵאֶפְסֵי-אָרֶץ וַיֹּאמְרוּ אֶד-שָׁקֶר נָחֲלוּ אֲבוֹתֵינוּ הֶבֶל

וְאִין-בָּם מוֹעִיל ^{properly} :

20 הִיעֲשֶׂה-לּוֹ אָדָם אֱלֹהִים וְהִמָּה לֹא אֱלֹהִים:

21 לְכֵן הִנְנִי מוֹדִיעֶם בְּפֶעַם הַזֹּאת אוֹדִיעֶם אֶת-יָדִי

וְאֶת-גְּבוּרָתִי וַיֵּדְעוּ כִּי-שְׁמִי יְהוָה: (ס)

ירמיהו 17

The sin of Judah is written With a pen
of iron, and with the point of a
diamond; It is graven upon the tablet of
their heart, And upon the horns of your
altars.

Like the symbols of their sons are their
altars, And their Asherim are by the
leafy trees, Upon the high hills.

O thou that sittest upon the mountain
in the field, I will give thy substance
and all thy treasures for a spoil, And
thy high places, because of sin,
throughout all thy borders.

And thou, even of thyself, shalt
discontinue from thy heritage That I
gave thee; And I will cause thee to serve
thine enemies In the land which thou
knowest not; For ye have kindled a fire
in My nostril, Which shall burn for ever.

Thus saith the LORD: Cursed is the
man that trusteth in man, And maketh
flesh his arm, And whose heart
departeth from the LORD.

1 חֲטָאת יְהוּדָה כְּתוּבָה בְּעֵט בְּרֹזֶל בְּצִפְּרָן
שְׁמִיר חֲרוּשָׁה עַל-לִוח לִבָּם וּלְקַרְנוֹת
מִזְבְּחוֹתֵיכֶם:

2 כִּזְכֹּר בְּנֵיהֶם מִזְבְּחוֹתָם וְאַשְׁרֵיהֶם עַל-עֵץ רֶעֱנָן
עַל גְּבְעוֹת הַגְּבוּהוֹת:

3 הָרְרִי הַרְרִי בַשָּׂדֶה חִילָה כָּל-אוֹצְרוֹתֶיךָ לְבִזְאוֹתָם
בְּמַתְּיָךְ בְּחֲטָאת בְּכָל-גְּבוּלֶיךָ:

4 וְשָׁמַטְתָּהּ וּבָךְ מִנְּחֻלָּתָהּ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָךְ וְהַעֲבַדְתִּיךָ
אֶת-אֱלֹהֶיךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ כִּי-אֵשׁ קִדְחָתָם
בְּאַפִּי עַד-עוֹלָם תִּבְרָק : (ס)

5 כֹּה | אָמַר יְהוָה אֲרוּר הַגֹּבֵר אֲשֶׁר יִבְטַח בְּאָדָם וְשָׁם
בְּשָׁר זִרְעוֹ וּמִן-יְהוָה יִסּוּר לְבָבוֹ:

For he shall be like a tamarisk in the
desert, And shall not see when good
cometh; But shall inhabit the parched
places in the wilderness, A salt land
and not inhabited.

Blessed is the man that trusteth in the
LORD, And whose trust the LORD is.

For he shall be as a tree planted by the
waters, And that spreadeth out its roots
by the river, And shall not see when
heat cometh, But its foliage shall be
luxuriant; And shall not be anxious in
the year of drought, Neither shall cease
from yielding fruit.

The heart is deceitful above all things,
And it is exceeding weak—who can
know it?

I the LORD search the heart, I try the
reins, Even to give every man according
to his ways, According to the fruit of his
doings.

As the partridge that broodeth over
young which she hath not brought
forth, So is he that getteth riches, and
not by right; In the midst of his days he
shall leave them, And at his end he
shall be a fool.

Thou throne of glory, on high from the
beginning, Thou place of our sanctuary,

6 וְהָיָה כְּעֵרֶךְ בְּעֵרְכָּהּ וְלֹא יֵרָאֶה כִּי־יָבוֹא טוֹב וְשָׁכֵן ^{a juniper}

חֲרִירִים בְּמִדְבַּר אֶרֶץ מְלַחָה וְלֹא תִשָּׁב: (ס) ^{properly} ^{arid}

7 בָּרוּךְ הָאִישׁ אֲשֶׁר יִבְטַח בַּיהוָה וְהָיָה יְהוָה מִבְטָחוֹ: ^{trust}

8 וְהָיָה כְּעֵץ | שְׁתוּל עַל־מַיִם וְעַל־יִבְלֵי יִשְׁלַח ^{to} ^{transplant}

שָׁרְשָׁיו וְלֹא יִרָא [יִרְאָה] כִּי־יָבֹא חֹם וְהָיָה עָלָיו ^{a root}

רַעֲנוֹן וּבִשְׁנַת בַּצָּרֶת לֹא יִדָּאָג וְלֹא יִמָּשׁ מַעֲשוֹת ^{to} ^{withdraw} ^{be anxious} ^{drought}

פְּרִי:

9 עֵקֶב הַלֵּב מָלָל וְאָנָּשׁ הוּא מִי יֵדְעֵנוּ: ^{to be frail}

10 אֲנִי יְהוָה חֹקֵר לֵב בָּחֵן כִּלְיֹת וְלִתְתֹת לְאִישׁ ^{kidney} ^{to test}

כְּדָרְכּוֹ [כְּדָרְכָּיו] כְּפָרִי מַעֲלָלִיו: (ס)

11 קָרָא דָּגָר וְלֹא יֵלֵד עֲשָׂה עֲשֶׂר וְלֹא בְמִשְׁפָּט ^{to brood} ^{over eggs} ^{or...}

בְּחֻצֵי יָמוֹ [יָמָיו] יַעֲזֹבֵנוּ וּבְאַחֲרֵיתוֹ יִהְיֶה נָבֵל:

12 כִּסֵּא כְבוֹד מְרוֹם מְרֹאשׁוֹן מְקוֹם מִקְדָּשֵׁנוּ:

Thou hope of Israel, the LORD! All that
forsake Thee shall be ashamed; They
that depart from Thee shall be written
in the earth, Because they have forsaken
the LORD, The fountain of living
waters. .

Heal me, O LORD, and I shall be
healed; Save me, and I shall be saved;
For Thou art my praise.

13 מְקוֹה יִשְׂרָאֵל יְהוָה כָּל־עֹזְבֵיךָ יִבְשׁוּ יִסּוּרִי [וְסוּרִי] something waited for

בְּאֶרֶץ יִכְתְּבוּ כִּי עֹזְבֵי מְקוֹר מַיִם־חַיִּים אֶת־יְהוָה: source

(ס)

14 רְפָאֲנִי יְהוָה וְאֲרָפָא הוֹשִׁיעֲנִי וְאֹשִׁיעָה כִּי תִהְלֹתִי אִתָּה: 14